

НУМІЗМАТИКА ФАЛЕРИСТИКА

INTERNATIONAL COIN TREND MAGAZINE

Монети Чехії

1939–1945;
1993–2006 рр.

Клад римських денаріїв

Про вагові норми монет, зливків
і про рубль Московського князівства
в останній чверті XIV – першій половині XV ст.

Мирослав Січинський
у фалеристичних пам'ятках початку XX ст.

Фалеристичні пам'ятки українських студентських
корпорацій в Західній Європі у 1921–1945 рр.

Таляр Марії Терези

ISSN 1811-542X

9 771811 542003

Л П Е Н Ь — В Е Р Е С Е Н Ь

3' 2006

28 СЕНТЯБРЯ, 14-00

антик-салон

www.dukat.com.ua

4-й нумизматический аукцион

"Монеты царской России"

Украина, г. Киев, ул. Саксаганского 55,
тел.»: +38 (044) 289 83 46, 284 33 73

e-mail: dukat@dukat.com.ua

У НОМЕРІ

Нові монети та банкноти України.....	2
Кузьменко О. Клад римських денаріїв.....	7
Семенов В. Про вагові норми монет, зливків і про рубль Московського князівства в останній чверті XIV – першій половині XV ст.....	11
Стрілець М. Відомому білоруському історику І. І. Сінчуку – 50 років	16
Книжкова крамниця.....	19, 26, 48
Пахолко С., Мартин О., Мельник О. Мирослав Січинський у фалеристичних пам'ятках початку ХХ ст.....	20
Пахолко С., Мельник О. Фалеристичні пам'ятки українських студентських корпорацій в Західній Європі у 1921–1945 рр.....	22
Огуй О., Каглян О. Таляр Марії Терези	27
Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006 рр.....	37
Оголошення колекціонерів.....	46
Відповіді читачам.....	49

IN THIS ISSUE

New coins and banknotes of Ukraine.....	2
Kuzmenko O. The Roman dinars treasure.....	7
Semenov V. Apropos weight norms of coins, bars and a ruble of Moscow principedom (the last quarter of 11th – the first half of 15th centuries).....	11
Strelets M. Fiftieth anniversary of Sinchuk I. I., a noted historian of Byelorussia	16
Book shop.....	19, 26, 48
Pakholko S., Martyn O., Melnyk O. Myroslav Sichynsky in faleristic booklets (the beginning of 20th century).....	20
Pakholko S., Melnyk O. Faleristic booklets of Ukrainian students organizations in Western Europe (1921–1945)	22
Oguy O., Kaglian O. Thaler of Maria Theresia.....	27
Coins of Czechia (1939–1945; 1993–2006).....	37
Collectors Ads.....	46
Answers to readers	49

**НУМІЗМАТИКА
ФАЛЕРИСТИКА**

№ 3 (39) 2006

Довідково-інформаційний журнал

липень – вересень

Зареєстровано
у Міністерстві України в справах преси
та інформації

Свідоцтво про реєстрацію КВ 2322 від 05.11.1996 р.

Головний редактор

Максим Загребя

Заступники головного редактора:

В'ячеслав Онищук,

Раїса Яшуева-Омельянчик

Редакційна колегія:

Валерій Дуров

Володимир Корнійчук

Олег Кривушенко

Пивоваров С. В., канд. істор. наук

Сергій Соколов

Дмитро Харітонов

Чеховський І. Г., канд. істор. наук

Відповідальний секретар

Антоніна Богушко

Літературні редактори:

Лариса Бородачова

Художньо-технічний редактор

Тетяна Шульга

Комп'ютерне макетування

Сергій Піонтковський

Здано до складання 15. 06. 2006

Підписано до друку 10. 08. 2006

Формат 60x90/8. Папір крейдований

Друк офсетний. Наклад 2000 пр.

Зам. 2888

Виготовлення оригінал-макету

та друк видавництва «ЛОГОС»

Адреса для кореспонденції:

Україна, 02147, Київ-147, а/с 43

E-mail: numismat@i.kiev.ua

www.numismatics.kiev.ua

Контактні телефони:

(044) 594-7669

(044) 544-9013

Редакція не завжди поділяє
погляди авторів публікацій.

За достовірність фактів, цифр,
точність імен та прізвищ
відповідають автори статей,
а за зміст рекламних матеріалів –
рекламодавці.

© Усі права захищені.
Передрук можливий лише
з дозволу редакції.

Нові монети та банкноти України

Национальный банк Украины информирует

В публикациях Национального банка Украины рассказывается о новых памятных монетах Украины. Дается краткая информация об исторических событиях, которым посвящены монеты, их описание и технические характеристики, сведения об авторах эскизов и гипсовых моделях.

National Bank of Ukraine informs

Publications of the National Bank of Ukraine give information about the new memorable coins of Ukraine. Brief information about historical events reflected by the coins, their description and technical parameters, data about the authors of sketches and Paris plaster models are given.

Die Nationalbank der Ukraine informiert

In den Veröffentlichungen der Nationalbank der Ukraine handelt es sich um neue Gedenkmünzen der Ukraine. Es werden kurze Informationen über die historischen Ereignisse, denen die Münzen gewidmet sind, ihre Beschreibung und technische Charakteristik sowie über die Autoren der Skizzen und Gipsmodelle gegeben.

Чигирин

Національний банк України, продовжуючи серію “Гетьманські столиці”, ввів у обіг 18 травня 2006 р. пам’ятну монету “Чигирин” номіналом 10 гривень.

Під час Національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького була створена Українська козацька держава – Гетьманщина, військово-адміністративним і політичним центром якої став Чигирин. Перша столиця Гетьманщини була резиденцією таких гетьманів, як Б. Хмельницький, І. Виговський, Ю. Хмельницький, П. Тетеря та П. Дорошенко.

Монету виготовлено із срібла 925 проби, якість – “пруф”, маса в чистоті – 31,1 г, діаметр – 38,61 мм, тираж – 5000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети зображено козака з бунчуком на тлі козацьких корогів, гармат, литаврів, над ним – малий Державний Герб України, рік карбування монети 2006 і розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі півколом), **10/ ГРИВЕНЬ** (унизу), а також позначення

металу, його проби – Ag 925, маси в чистоті – 31,1.

На реверсі монети зображено п’ять портретів у медальйонах, під якими півколом розміщено написи: **БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, ЮРІЙ ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, ІВАН ВИГОВСЬКИЙ, ПАВЛО ТЕТЕРЯ, ПЕТРО ДОРОШЕНКО**, над портретами – герб міста та у два рядки написи – **ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ/ЧИГИРИН**; унизу – вид Чигирина (фрагмент малюнка з літопису Самійла Величка).

Художник і скульптор – Володимир Атаманчук.

Микола Василенко

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, уводить в обіг 11 липня 2006 року ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 140-річчю від дня народження Миколи Прокоповича Василенка (1866–1935) – правознавця, історика, державного та громадського діяча. Микола Василенко – родоначальник української історико-правової науки, багато зробив для відродження і розвитку національної освіти, науки та культури, активно виступав за державну незалежність України, був академіком (1920) і одним із фундаторів Української академії наук.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість “спеціальний анциркулейтед”, маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж –

30.000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в центрі зображено малий Державний Герб України, під ним рік карбування монети – 2006, по колу розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **ДВІ ГРИВНІ** (унизу).

На реверсі монети зображено портрет М. П. Василенка на тлі стилізованого орнаменту 20-х років, ліворуч від якого у два рядки – роки життя **1866–1935**, і півколом розміщено напис **МИКОЛА ВАСИЛЕНКО**.

Художники – Володимир Дем’яненко (аверс), Святослав Іваненко (реверс).
Скульптор – Святослав Іваненко.

Пилкохвіст український

Національний банк України, продовжуючи серію “Флора і фауна”, уводить в обіг 14 червня 2006 р. пам’ятні монети “Пилкохвіст український” номіналами 10 та 2 гривні, присвячені рідкісному виду родини Коники справжні пилкохвосту українському, що живе лише на території України і якого занесено до Червоної книги України.

Монету номіналом 10 гривень виготовлено із срібла, якість – “пруф”, маса в чистоті – 31,1 г, діаметр – 38,61 мм, тираж – до 8000 штук. Гурт монети – рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу, якість – “спеціальний анциркулейтед”, вага – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 60 000 штук. Гурт монети – рифлений.

На аверсі монет в обрамленні вінка, утвореного із зображень окремих видів флори і фауни, розміщено малий Державний Герб України та написи: на монеті зі срібла – **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК / УКРАЇНИ / 10 / ГРИВЕНЬ / 2006**, а також позначення металу та його проби –

Ag 925, маса в чистоті – **31,1**, на монеті з нейзильберу – **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 2 / ГРИВНІ / 2006**.

На реверсі монет зображено коника на травинці та півколом розміщено написи: **ПИЛКОХВІСТ УКРАЇНСЬКИЙ** (угорі) та **ROESILIMON UKRAINICUS** (унизу).

Художник і скульптор – Володимир Дем’яненко.

10 років Конституції України

Національний банк України, продовжуючи серію “Відродження української державності”, ввів у обіг 26 червня 2006 року ювілейну монету номіналом 10 гривень, випущену з нагоди відзначення 10-ї річниці Конституції України.

Монету виготовлено із срібла 925 проби, якість – “пруф”, вага в чистоті – 31,1 г, діаметр – 38,61 мм, тираж – 5000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети угорі розміщено малий Державний Герб України та нижче – написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 2006 / 10 / ГРИВЕНЬ**; малий Державний Герб України та номінал

монети – в оточенні стилізованих квітів; також розміщено позначення металу, його проби – **Ag 925** і вага в чистоті – **31,1**.

На реверсі монети зображено базу колони як символ закону в оточенні стилізованого орнаменту, розміщено написи: **КОНСТИТУЦІЯ / УКРАЇНИ** – над колоною та **28 / ЧЕРВНЯ / 1996** – на стрічці, яка перетинає колону.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук (аверс), Святослав Іваненко (реверс).

Скульптори – Роман Чайковський, Святослав Іваненко.

Близнюки

Національний банк України, продовжуючи серію “Знаки зодіаку”, ввів у обіг 22 травня 2006 р. пам’ятні монети “Близнюки” номіналом 2 та 5 гривень, присвячену одному із дванадцяти сузір’їв зодіаку.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено із золота 999,9 проби, якість – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 1,24 г, діаметр – 13,92 мм, тираж – 10 000 штук. Гурт монети гладкий.

На аверсі монети розміщено круг, діагонально поділений на сектори, які символізують чотири стихії – землю, повітря, воду, вогонь; у центрі круга – стилізоване зображення сонця. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2006**, позначення металу, його проби – **Au 999,9**, маса – **1,24**; по колу монети написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **2 ГРИВНІ** (унизу).

На реверсі монети розміщене стилізоване зображення близнюків в оточенні зірок, над яким – символ знака зодіаку.

Володимир Чехівський

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби, якість – “пруф”, маса в чистоті – 15,55 г, діаметр – 33,0 мм, тираж – 10 000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в центрі круга розміщено стилізоване зображення сонця, ліворуч, праворуч, а також угорі й унизу від якого – чотири освітлені ним кулі, що символізують пори року. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2006**, позначення металу, його проби – **Ag 925**, маса в чистоті – **15,55**; по колу монети написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **5 ГРИВЕНЬ** (унизу).

На реверсі монети розміщене стилізоване зображення близнюків в оточенні зірок, ліворуч від якого – символ знака зодіаку, праворуч – напис **БЛИЗНЮКИ**.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.

Скульптори – Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, уводить в обіг 19 липня 2006 року ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 130-річчю від дня народження Володимира Чехівського – українського державного і політичного діяча. Володимир Мусійович – активний учасник громадського життя в Одесі; у 1917 році – член Української Центральної Ради. З 26.12.1918 до 11.02.1919 очолював Раду Міністрів і МЗС УНР. За його ініціативи уряд УНР 01.01.1919 проголосив автокефалію УАПЦ. У 1929 році Чехівського заарештовано за сфабрикованою справою і розстріляно на Соловках.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість – “спеціальний анциркулейтед”,

маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 30.000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в центрі зображено малий Державний Герб України, під ним – рік карбування монети – **2006**, по колу розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **ДВІ ГРИВНІ** (унизу).

На реверсі монети зображено портрет В. М. Чехівського на тлі стилізованого хреста та розміщено написи: **ВОЛОДИМІР/МИР/ЧЕХІВ-/СЬКИЙ** (ліворуч) і роки життя – **1876/1937** (праворуч).

Художники – Володимир Дем'яненко (аверс), Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук (реверс).

Скульптори – Володимир Дем'яненко, Володимир Атаманчук.

Всі монети та медалі відкарбовано на Монетному дворі Національного банку України.

За Розпорядженням НБУ від 08.06.2000 р. на пам'ятних монетах України розміщується логотип Монетного двору України.

Пам'ятні монети України є дійсними платіжними засобами України і обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень

за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування

на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Пам'ятні монети із дорогоцінних металів реалізуються

в Україні і за кордоном за колекційною ціною.

Клад римских денариев

Олег Кузьменко (Луганск)

Автор выражает благодарность К. Д. Смычкову и всем, кто помог в сборе материала для этой статьи.

Таблица 1

Весной 2003 г. в Винницкой области был обнаружен распаханный монетно-вещевой клад, состоящий из нескольких сотен римских императорских денариев I–III веков н. э. Большая часть монет была потёрта и носила на себе следы пребывания в зоне огня. Основная часть этого клада разшла по рукам, авторам удалось учесть 88 монет и золотую дисковидную пластинку с изображением на одной из её сторон.

Самой ранней зафиксированной монетой является денарий, выпущенный в 69–70 годах от имени императора Веспасиана, самые поздние – два денария, отчеканенные во время правления императора Севера Александра (222–235 гг. н. э.). Таким образом, монеты учтённой части клада охватывают эмиссии периода второй половины I - первой трети III веков н. э.

По правлениям императоров денарии распределяются следующим образом (см. табл. 1).

Из приведённого списка видно, что в учтённой партии монетно-вещевого клада, денарии императорских эмиссий составляют 87,47 % от общего числа зафиксированных монет, которые распределяются следующим образом: I век – 5,68 % (5 экз.); II век – 67,02 % (59 экз.); первая треть III века – 14,77 % (13 экз.).

Как следует из приведенных данных, в учтённой части клада преобладают серебряные денарии II века, наряду с которыми имеются и субэратные экземпляры (fourtee). Тонкий поверхностный слой серебра на них стерся, обнажив основу монет из недорогих металлов. Тем не менее, в древности они обращались наравне с серебряными (рис. 11).

В рассматриваемой части клада, наряду с денариями первых двух столетий, имеются и эмиссии первой трети III века, что свидетельствует о продолжительном обращении разновременных по хронологии чекана монетных выпусков на протяжении нескольких столетий.

Император	Металл и год чекана	Аверс	Реверс	Вес, г	Van Meter #
Веспасиан 69-79 гг. н.э.	AR 69-70	IMP CAESAR VESPASIANVS AVG. Бюст в венке вправо	IVDAEA. Иудаея сидит с покрывалом на голове справа от трофеев	2,7	32
	AR 72-73	IMP CAES VESP AVG PM COS IIII. Бюст в венке вправо	AVGVX TRI POT. 4 культовых атрибута авгуров	2,7	12
Тит 69-71 как цезарь 71-79 соправитель Веспасиана 79-81 как Август	AR 80	IMP TITVS CAES VESPASIAN AVG PM Бюст в венке вправо	TR P IX IMP XV COS VIII PP Крылатая молния над тронном	2,5	33/3
Домициан 69-81 как цезарь, 81-96 как Август	AR 76	CAESAR AVG F DOMITIANVS Бюст в венке вправо	COS IIII Пегас, идущий вправо	2,6	9/1
	AR 86	IMP CAES DOMIT AVG GERM PM TR P V Бюст в венке вправо	IMP XI COS XII CENS P PP. Минерва стоит влево, держит молнию и копьё, щит у её ног	3,2	30/3
Траян 98-117 гг. н.э.	AR 103-111	IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TR P Бюст в венке вправо	COS V PP SPQR OPTIMO PRINC / DAC CAP Дакция, сидящая влево на куче доспехов и щитов	2,8	9/2
	AR 103-111	То же	COS V PP SPQR OPTIMO PRINC Рома стоит влево, держит Викторию и копьё	3,1	7/3
	AR	То же	COS V PP SPQR OPTIMO PRINC Эквита сидит влево, держит весы и рог изобилия	2,9	7/13
	AR 112-117	IMP CAES NER TRAIAN OPTIM AVG GERM DAC Бюст в венке вправо	COS V PP SPQR OPTIMO PRINC. Виктория стоит влево, держит венок и пальмовую ветвь	2,8	7/5
	AR 100	IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM Бюст в венке вправо	PARTHICO PM TR P COS VI PP SPQR Марс идёт вправо, держит копьё и трофей	2,7	20/1
	AR 100	То же	PM TR P COS III PP. Виктория сидит влево, держит пatera и пальмовую ветвь	2,5	25/5
	AR 101-102	IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM Бюст в венке вправо	PM TR P COS III PP. Пакс сидит влево, держит ветвь и рог изобилия	2,9	25/4
	AR 112-117	IMP CAES NER TRAIANO OPTIMO AVG GER DAC Бюст в венке вправо	PM TR P COS IIII PP. Геркулес с дубиной и львиной шкурой	3,0	26/2
	AR 103-111	IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TR P COS V PP Бюст в венке вправо	PM TR P COS VI PP SPQR / PRO AVG. Провидица стоит влево, опираясь на колонну и держит скипетр	2,7	30
	AR 103-111	То же	SPQR OPTIMO PRINCIP. Эквита стоит влево, держит весы и рог изобилия	2,9	32/20
	AR 103-111	То же	SPQR OPTIMO PRINCIP. Дакция, сидящая вправо рядом с трофеем	2,7	32/29
Адриан 117-138 гг. н.э.	AR 119-122	IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG Бюст в венке вправо	PM TR P COS III Пакс стоит влево, держит ветвь и Викторию	2,4	46/16
	AR 119-122	То же	PM TR P COS III Галера влево	3,5	46/23
	AR 119-122	То же	PM TR P COS III. Пиетас стоит вправо с поднятыми в мольбе руками	2,8	46/10
	AR 134-138	HADRIANVS AVG COS III PP Бюст в венке вправо	VICTORIA AVG Виктория идёт влево, держит ветвь	2,7	59
	AR 134-138	То же	PIETAS AVG Пиетас сидит влево	3,1	42
	AR	То же	FORTVNA AVG. Фортуна стоит влево, держит рог изобилия и руль корабля	3,0	25
	AR 132-134	HADRIANVS AVGVSTVS Бюст влево	FELICITATI AVGVSTI. Галера влево	2,9	sim. 21a
Антонин Пий 138-161 гг. н.э.	AR 139	IMP T AEL CAES HADR ANTONINVS Бюст в венке вправо	AVG PIVS PM TR P COS VI Скрещенные руки держат кадуцей и два колоска	2,6	12/7
	AR 139	ANTONINVS AVG PIVS PP Бюст влево	TR P COS II Пакс стоит влево, держит ветвь и рог изобилия	2,5	43/1
	AR 140-144	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P COS III Бюст вправо	CLEMENTIA AVG. Клеменция стоит влево, держит пatera и скипетр	3,4	14
	AR 151-152	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XV Бюст в венке вправо	COS IIII Скрещенные руки держат кадуцей и два колоска	3,0	18/20
	AR 151-152	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XV Бюст в венке вправо	COS IIII Крылатая молния над тронном	3,0	18/21
	AR 155-156	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XIX Бюст в венке вправо	COS IIII Веста стоит перед алтарём, держит пatera и палладий	2,6	18/2
	AR 158-159	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XXII Бюст в венке вправо	TEMPVLVM DIV AVG REST/COS IIII Храм Divus Augustus с изображениями Августа и Ливии	2,7	41
	AR	То же	То же	2,5	41
	AR	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XXIII. Бюст в венке вправо	SALVTI AVG COS IIII. Салюс стоит влево, держит пatera. Змея над алтарём	3,2	40
	AR 161	DIVVS ANTONINVS Бюст вправо	CONSECRATIO Погребальный костёр, сверху Антонин в квадриге	2,5	136/1
	AR 161	То же	CONSECRATIO Орёл на алтаре	2,5	136/3
	AR 161	То же	DIVO PIO Колонна со статуей Антонина сверху	2,6	137/2

Император	Металл и год чекана	Аверс	Реверс	Вес, г	Van Meter #
Фаустина Старшая жена Антонина Пия	AR 141	DIVA FAVSTINA Бюст вправо	AVGVSTA Церера стоит вправо, держит колоски и факел	3,1	5/2
	AR	То же	CERES то же	3,0	6/1
	AR 141	DIVI AVG FAVSTINA Бюст вправо	PIETAS AVG Пьетас стоит влево, сыплет на алтарь финиам	2,6	13
	AR 141	DIVA FAVSTINA Бюст вправо	VESTA Веста сидит влево, держит скипетр	2,8	17/1
	AR 141	То же	AED. DIV. FAVSTINAE. Храм с сидящей фигурой Фаустины внутри	2,7	3
Марк Аврелий 139-161 как цезарь. 161-180 как Август	AR 148-149	AVRELIVS CAESAR AVG PII F Бюст вправо	TR POT III COS II Минерва стоит вправо, держит копье и щит	3,0	43/1
	AR 180	DIVVS M ANTONINVS PIVS Бюст вправо	CONSECRATIO Орёл, стоящий вправо на иоанин	2,8	172/3
	AR	То же	То же	2,4	172/3
	AR 162-163	IMP M AVREL ANTONINVS AVG Бюст вправо	CONCORD AVG TR P XV / COS III. Конкордия сидит влево, держит патера, рядом рог изобилия	2,8	5a
	AR 145	AVRELIVS CAESAR AVG. PII F Бюст вправо	PROV DEOR TR P XVII COS III. Провиденция стоит влево, держит шар и рог изобилия	3,1	37c
	AR 174-180	M AVREL ANTONINVS AVG Бюст в венке вправо	COS II Гоним стоит влево, держит оливковую ветвь и рог изобилия	2,7	7/2
	AR 140-144	AVRELIVS CAESAR AVG. PII F COS Бюст вправо	TR P XXXIII IMP X COS III PP Марс стоит вправо, держит щит и копье	2,7	87/4
	AR 169-170	M ANTONINVS AVG TR P XXIII Бюст в венке вправо	PIETAS AVG 4 кувальтовых атрибута авгуров	3,4	29
	AR	M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX Бюст в венке вправо	SALVTI AVG COS III Салус стоит влево и кормит над алтарём змею	2,4	39
	AR	M ANTONINVS AVG ARM PARTH MAX Бюст в венке вправо	FORT RED TR P XXII IMP V / COS III Фортуна Редукс сидит влево, держит руль корабля и рог изобилия	2,5	14
Фаустина Младшая Жена Марка Аврелия	AR 161-175	FAVSTINA AVGVSTA. Бюст вправо	IVNO Юнона стоит влево, держит патеру и скипетр, павани у её ног	2,4	16
	AR	То же	То же	3,2	16
	AR	То же	То же	3,0	16
	AR	То же	То же	2,6	16
	AR	То же	AVGVST PII FIL. Венера стоит влево, держит Викторию и опирается на щит	3,6	7
Люций Вер 161-169 гг. н.э.	AR 161-175	То же	SAECVLI FELICIT Два мадеица сидят на троне	3,0	24
	AR 161-175	То же	SALVS Салус стоит влево с патерой, змея над алтарём у ног	2,7	25
	AR 165-166	LVERVS AVG. ARM. PARTH. MAX Бюст в венке вправо	TR.P.VI.III.COS.II. Виктория стоит вправо, прикрепляет щит с надписью VIC.PAR на плечу	2,8	19
	до 164	IMP. L. AVREL. VERVS AVG Бюст вправо	PROV. DEOR. TR. P. COS. II. Провиденция стоит влево, держит шар и рог изобилия	2,6	10
	до 164	IMP L VERVS AVG Бюст вправо	PROV DEOR TR P III COS II Провиденция стоит влево, держит шар и рог изобилия	2,7	12
Коммода 168-177 как цезарь. 177-192 как Август.	AR после 192	L AEL AVREL COMM AVG P FEL Бюст в венке вправо	I O M SPONSOR SEC AVG Юпитер с молнией в одной руке, положив руку на плечо Коммоду, держащему сферу и скипетр	2,2	26
	AR 185-186	M.COMM.ANT.P.FEL. AVG. BRIT. Бюст в венке вправо	FEL.AVG. PM. TR.P.XI. IMP.VIII.COS.V. PP. Фелцитас стоит влево, держит Викторию и кадуцей	2,4	14
	AR	То же	PUBLIC FEL PM TR P XII IMP VIII COS V PP Фелцитас стоит влево, держит патера и скипетр	2,4	91
	AR	M.COMM.ANT.P.FEL. AVG. BRIT. PP Бюст в венке вправо	CONC COM PM TR P XVII COS VI Конкордия стоит влево, держит патера и скипетр	2,4	10
	AR 183-184	M COMMODVS ANTON AVG PIVS Бюст в венке вправо	PM TR P VIII IMP VI COS III PP Минерва стоит вправо, держит копье и щит, сова у её ног	2,6	58/1
Дидий Юлиан январь - 28 марта 193 г. н.э.	AR 181-182	M COMMODVS ANTONINVS AVG Бюст в венке вправо	TR P VI IMP III COS III PP Аннона стоит влево, держит колосья и рог изобилия, модиус у её ног	2,6	113/7
	AR	IMP CAES M DID IVLIAN AVG Бюст в венке вправо	CONCORD MILIT Конкордия Милитум стоит влево, держит легионного орла и штандарт	2,0	2
	AR	То же	То же	1,9	2
	AR	IMP. CAES. P. HELV. PERTIN. AVG Бюст в венке вправо	VOT. DECEN. TR. P. COS. II. Пертинакс, в одежде жреца, стоит влево и священнодействует над алтарём	2,7	13
	AR	SEVERVS AVG PART MAX Бюст в венке вправо	FVNDATOR PACIS Север, в одежде жреца, стоит влево, держит ветвь	2,7	43
Пертинакс 28 марта - 2 июня 193 г. н.э. Септимий Север 193-211 гг. н.э.	AR	IMP CAE L SEP SEV PERT AVG. Бюст в венке вправо	LEG XXII / TR P COS Легионный орёл между двумя штандартами	3,2	63/15
	AR	SEVERVS PIVS AVG Бюст в венке вправо	PART MAX PM TR P VIII Два пленника сидят рядом с трофеями	2,8	95
	AR	То же	PART MAX PM TR P X Два пленника сидят рядом с трофеями	2,9	96
	AR	L SEPT SEV AVG IMP XI PART MAX. Бюст в венке вправо	AEQVITATI AVGG. Эквитас стоит влево, держит весы и рог изобилия	3,0	7
	AR	L SEPT SEV PERT AVG IMP VIII. Бюст в венке вправо	PROFECTIO AVG. Север на коне вправо, держит копье	2,4	129
Юлия Домна Жена Септимия Севера Каракалла 196-198 как цезарь. 198-217 как Август Элагабал 218-222 гг. н.э. Север Александр 211-217 как цезарь 217-235 как Август	AR	IVLIA AVGVSTA Бюст вправо	VOTA SVSCEPTA XX Север в одежде жреца священнодействует над треножником	3,1	179
	AR	ANTONINVS PIVS AVG BRIT Бюст в венке вправо	VENVS FELIX Венера стоит влево, держит яблоко и скипетр	2,2	50
	AR	IMP CAES M AVR ANTONINVS AVG Бюст в венке вправо	PM TR P XIII COS III PP Виктория идёт вправо, держит венок и пальмовую ветвь	2,9	58/2
	AR	IMP ANTONINVS PIVS AVG Бюст в венке вправо	SALVS ANTONINI AVG Салус стоит вправо со змеей	2,9	57
	AR	IMP ANTONINVS PIVS AVG Бюст в венке вправо	VICTORIA AVG. Виктория летит влево, держит венок. Внизу 2 маленьких щита	3,1	69
AR	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG Бюст в венке вправо	ANNOVA AVG. Аннона стоит влево, держит рог изобилия и колоски	3,1	6/1	
AR	То же	SALVS PVBLICA Салус сидит влево, Рядом змея над алтарём	2,7	57	

Наибольшее количество монет приходится на время правлений Траяна, Адриана, Антонина Пия, Марка Аврелия, когда отмечен максимальный приток римских денариев в Восточную Европу, вызванный экономическим и политическим расцветом Римской Империи, оживлением её торговых связей с местными племенами.

В начале III века, в годы денежного кризиса в Римской Империи, резко сокращается поступление монет в Восточную Европу. Исследователи фиксируют интенсивное формирование и сокрытие кладов по дате чеканки младшей монеты, в конце II века (денарии Коммода) и начале III века (денарии Септимия Севера). Завершение этого процесса фиксируется монетами Севера Александра, в числе которых и новая находка.

Скрытие кладов в конце II – начале III веков исследователи связывают с политическими событиями этого времени – миграцией из Прибалтики в Причерноморье носителей вельбарской культуры – готов-гепидов [1,2].

Учтённая часть клада по составу близка кладам римских императорских денариев, найденных в Восточной Европе, в ареале Черняховской культуры, расцвет которой приходится на III–IV вв. н. э. Она близка, в частности, кладу из села Погорелое (Винницкая область), насчитывающего несколько сотен императорских денариев 69–195 гг. н. э., хранившихся в сосуде Черняховского типа [3, 4]; Лукишинскому кладу из 938 монет 64–196 гг., найденного совместно с фрагментами керамики Черняховской культуры, сокрытие которого датируется его издателем III–IV веками [4]; Старо-Романовскому кладу (Новгород-Волынский р-н, Житомирская область) из 311 монет 69–195 гг., найденного в сосуде вольнского типа III–IV вв. [6, 7]; кладу, найденному на Черняховском поселении в Черкасской области, состоявшему из 371 монеты от Веспасиана до Септимия Севера [8].

Обращает внимание нахождение в составе клада, относительно редко встречающиеся в находках денарии периода правлений Пертинакса и Дидия Юлиана, царствование которых в общей сложности не превышало пяти месяцев.

Наличие следов огня на большей части монет и их отсутствие на других экземплярах, может свидетельствовать о коротком накоплении, когда основная часть была захвачена владельцем в

результате «варварского» набега на дунайские границы Империи. Об этом, вероятно, свидетельствует и золотая односторонняя пластинка дисковидной формы (диаметр 13 мм, вес 1.0 г) с изображением рукопожатия в окружении гирлянды и греческой надписи OMONOIA – ομόνοια – Согласие (рис. 12).

Эпиграфические особенности надписи свидетельствуют о принадлежности памятника III веку. Аналогичная символика и сопровождающая её надпись известна на резных камнях, датируемых III веком, которые, по мнению исследователей глиптики, являлись свадебными дарами [9].

Принимая во внимание дату чеканки двух денариев периода правления Севера Александра в составе клада, степень их изношенности за период обращения, сокрытие клада, вероятно, могло произойти не ранее последней трети III – начала IV веков н. э.

Одной из особенностей комплекса является наличие одиннадцати экземпляров «варварских» подражаний императорским денариям II века, составляющие 12,5 % от общего числа зафиксированных монет, которые по степени близости к римскому образцу, условно можно подразделить на несколько групп.

Необходимо отметить, что среди одиннадцати подражаний не выявлено экземпляров, изготовленных общими штампами.

К первой группе можно отнести три экземпляра (рис. 1, 2, 3) с портретами Фаустины Старшей и Марка Аврелия, которые по исполнению близки к оригиналу, но имеют отличия, как в передаче изображений, так и в начертании литер надписи. Экземпляры хорошей сохранности, однако, индивидуальные веса этих монет отличаются от теоретического веса полноценного императорского денария II века. Монеты настолько близки между собой, что позволяет предположить их единовременное исполнение если не одним резчиком, то в одной мастерской.

Рис. 1.

Аверс: *FAVSTINA AVGVSTA*.

Бюст Фаустины Младшей вправо.

Реверс: *SAECVLI FELICIT*; Два младенца на троне.

Вес: 3,0 г, Van Meter #24.

Этот денарий Фаустины Младшей имеет хороший портрет, но в легенде буквы F и A без поперечных палочек, буква S напоминает зеркальную 7, буква I похожа на знак интеграла, некоторые буквы вообще не просматриваются. Однако, на монете видны следы огня и буквы в легенде могли просто «поплыть».

Рис. 2.

Аверс: *DIVA FAVSTINA PIA*. Бюст Фаустины Младшей вправо.

Реверс: *CONSECRATIO*. Большой алтарь.

Вес: 2,7 г, Van Meter #10/4.

Этот денарий Фаустины Младшей явно не центрального чекана: карикатурный портрет, кривобокий алтарь, кривые буквы в легенде (хотя и без ошибок).

Рис. 3.

Аверс: *M ANTONINVS AVG*.

Бюст Марка Аврелия в венке вправо.

Реверс: *COS III PP*. Минерва стоит влево, держит ветвь и копьё, опирается на щит.

Вес: 3,0 г, Van Meter #9/1.

Хотя изображения на монете выполнены на относительно неплохом уровне и в легенде нет ошибок, этот денарий Марка Аврелия тоже отчеканен не на центральном монетном дворе: буквы в легенде разной высоты, толщины и разбросаны по свободному полю монеты.

Вторая группа – монеты с легко узнаваемыми профилями царствующих особ, с круговыми надписями, сделанными хотя и с ошибками, но читаемые. Изображения на реверсах более схематичны. Большинство этих монет совмещают аверс и реверс разных римских оригиналов (рис. 4, 5, 7–10).

Третья группа – экземпляры с упрощёнными профилями и схематичными

фигурами на реверсе. Надписи из буквоподобных знаков, полукружий, завитков (рис. 6).

Рис. 4.

Аверс: (легенда кривая, но первая половина читабельна) *HADRIANVS AVG* далее следует набор крючочков, имитирующих *[VSTVS PP]*.

Бюст в венке вправо.

Реверс: Набор «букв», в котором с трудом угадывается *[PM TR P] COS III*. Адриан в военной одежде, в правой руке патера (?) над треножником, в левой скипетр (или копьё).

Монета из оловянистого сплава, бюст узнаваем, фигура на реверсе выполнена достаточно хорошо.

Для этого типа реверса характерна легенда на аверсе: *IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG*.

Возможно, для чеканщика не имело особенного значения совпадение штампов для данного типа. Вес 2,2 г.

Рис. 5.

Аверс: *I M ANTONINVS AVG D*.

Бюст Марка Аврелия в венке вправо.

Реверс: *PCIOIDANII*. Карикатурный человек с копьём и ветвью сидит влево на «ночном горшке».

Монета из низкопробного серебра, на аверсе, несмотря на кривизну букв, легенда читабельна, однако имеет две лишние буквы: первую и последнюю. Бюст узнаваем. На реверсе резчик, наверное, пытался изобразить сидящую на троне *Fecunditas* или Пакс, держащую оливковую ветвь в правой руке, в левой – скипетр, с более поздних выпусков. Насколько нам известно, на денариях Марка Аврелия такой тип реверса неизвестен. Вес 2,0 г.

Рис. 6.

Аверс: Хаотично разбросанные в поле нечитаемые буквы, расположенные под разными углами: V C J I ... Женский бюст вправо.

Реверс: Вместо легенды чёрточки и полукруги, нечитаемы. Грубо выполненная стоящая женская фигура со скипетром. У ног – «неведомая зверушка» (схематичное изображение павлина).

Эта монета явно подражает известному денарию Криспины с надписью на аверсе CRISPINA AVGVSTA и с Юноной, держащей скипетр с павлином у ног, легенда IVNO. (Van Meter #7a). Вес 2,7 г.

Рис. 7.

Аверс: IVLIA AGVSTA TI. Женский портрет «в стиле Марка Шагала» вправо.

Реверс: COS III. Схематичное изображение Минервы (?) с копьём, стоящей влево.

Очень интересный «сборник» с разных монет. Легенда на аверсе напоминает укороченную легенду на денариях Юлии Тити (IVLIA AVGVSTA TITI AVGVSTI F), портрет больше похож на Фаустину Старшую (с характерной причёской), ни одна Юлия не могла быть консулом, тем более 3 раза; Минерва взята ещё с какой-то случайной монеты. Похоже, резчика штемпелей абсолютно не интересовал сюжет, главное, что монета из хорошего серебра. Вес 3,5 (!) г.

Рис. 8.

Аверс: С трудом читающаяся легенда: CRPS IMP M ANTONINVS AVG. Искажённый бюст в венке вправо. Совершенно непонятно происхождение четырёх первых букв.

Реверс: «Пляшущий человечек» в юбке с копьём и топором в окружении длинной нечитаемой псевдолегенды. Вес 2,6 г.

Рис. 9.

Аверс: Легенда искажёнными буквами: M ANTONINVS AVG LERMISNAI. Бюст в венке вправо. На наш взгляд, загадочное последнее слово означает искажённое «ARMENIACVS» либо «GERM SARM».

Реверс: ЛОВОНОРТРОПХЛОИ разновеликими буквами. В центре женская фигура (Провидения?), держащая рог изобилия и шар.

Возможно, за образец был взят денарий с реверсом PROV DEOR TR P XV COS III. Вес 2,1 г.

Рис. 10.

Аверс: NCOMMODYSONTONV (возможно, укороченный вариант легенды M COMMODVS ANTON AVG PIVS или ... ANTONINVS AVG). Бюст в венке вправо.

Реверс: ~ПГО~П COS III, внизу нечитаемо. Женская фигура с рогом изобилия и «молотком» (патерой). Вес 2,9 г.

Рис. 11.

Аверс: Нечитаемая легенда, отдалённо напоминающая IVLIA AVGVSTA. Бюст вправо.

Реверс: Стоящая фигура с раскинутыми руками, напоминающая крест. Вокруг нечитаемая надпись.

Монета изготовлена из меди, хорошо видны следы позолоты. Вверху – не до конца просверленное отверстие. Вес 3,3 г.

Перед нами эмиссии «варварских» подражаний римским императорским денариям II века, бывшие в обращении совместно с последними на территории Восточной Европы, в междуречье Южного Буга и Днепра – лесостепной части Украины.

Вероятными эмитентами «варварских» подражаний с территории Украины, по мнению А. Я. Сергеева, были готы, «которые в начале III века двигались через её лесостепную и степную части в сторону Северного Кавказа» [10].

В связи с этим необходимо отметить, что проникновение отдельных групп германских племён в междуречье Днепра и Вислы фиксируется археологическими памятниками с конца II века. Согласно сведениям древних авторов и данным археологических материалов, племена готского союза, перемещаясь с севера на юг в 30-х годах III века, разделились на две группировки. Одна часть передвигалась в Приазовье, откуда предприняла ряд вторжений в малоазиатские провинции Римской Империи. Вторая – основная, двинулась к её дунайским границам.

**Римские монеты,
изготовленные не из серебра**

Среди монет клада было выявлено небольшое количество денариев, отчеканенных (отлитых?) из меди, сплава олово + свинец и одна бронзовая. Портрет на аверсе выполнен качественно, легенда на обеих сторонах без ошибок (за исключением одного экземпляра, описанного выше), фигура на реверсе обычно слабая, что, впрочем, характерно для римских монет этого периода. Остаётся открытым вопрос, кто и для какой цели изготавливал такие монеты. Единственная версия, имеющаяся у авторов, что это продукция фальшивомонетчиков, приготовленная для серебрения (или, т. к. многие монеты имеют следы огня, это посеребрение “сошло” во время пожара). Против этой версии говорит факт высокого качества этих “монет”.

Ниже приводится сводная таблица несеребряных “денариев” (табл. 2).

В этом же клада было найдено ещё пара интересных предметов: выполненная из низкопробного серебра высокорельефная односторонняя накладка (на медальон или кольцо?) с женским бюстом римского типа, 11x13 мм. и золотая односторонняя бляшка, описанная выше (рис. 12).

Рис. 12.

С захватом в 238 г. города Истрия, начинается период варварских нашествий на Империю, получивших название «готских» или «скифских» войн, в результате которых Рим теряет в 271 г. Дакию и готы занимают отдельные области этой провинции, став соседями Империи.

Согласно А. М. Ременникову, против Империи на Нижнем Дунае выступали готы, карпы, аланы, бастраны, на Среднем Дунае – племена сарматского происхождения. На Верхнем Дунае основными врагами Империи были германские племена аламанов,

Император	Металл и год чекана	Аверс	Реверс	Вес, г	Van Meter #
Траян 98-117 гг н.э.	бронза	IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TR P Бюст в венке вправо	SPQR OPTIMO PRINCIPI Стоящая Этернитас, держит головы Солнца и Луны. В поле AET AVG	2,7	RSC #3
Сабина жена Адриана	медь	SABINA AVGVSTA Бюст вправо	VENERI GENETRICI Венера стоит вправо, держит яблоко	2,5	7
Антонин Пий 138-161 гг н.э.	сплав	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XV Бюст в венке вправо	COS IIII Крылатая молния над треном	1,4	18/21
	сплав	ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XXIII Бюст в венке вправо	SALVTI AVG COS IIIII Салюс стоит влево, держит палату. Змея над алтарём	1,8	40
	медь	DIVVS ANTONINVS Бюст вправо	CONSECRATIO Погребальный костёр, вверху Антонин в квадриге	2,1	136/1
Марк Аврелий 139-161 как цезарь, 161-180 как Август	медь	IMP. M. AVREL. ANTONINVS AVG. Бюст вправо	CONCORD. AVG. TR. P XVII/ COS III Конкордия сидит влево, держит палату и рог изобилия	2,3	5b
	сплав	То же	То же	2,9	5b
	медь	M ANTONINVS AVG TR P XXVI Бюст в венке вправо	IMP VI COS IIII. Конкордия сидит влево, держит палату и рог изобилия	2,6	RSC #25a
Фаустина Младшая Жена Марка Аврелия	сплав	FAVSTINA AVGVSTA. Бюст вправо	FECVND AVGVSTAE. Фекундитас стоит с двумя детьми на руках, ещё двое у её ног	3,0	12
Коммод 166-177 как цезарь, 177-192 как Август	медь	M COMMODVS ANTONINVS AVG Бюст в венке вправо	TR P VI IMP IIII COS III PP. Аннона стоит влево, держит колосья и рог изобилия, моданус у её ног	2,8	113/7
	сплав	M.COMM.ANT.P.FEL. AVG. BRIT. Бюст в венке вправо	P.M. TR.P.XIII IMP.VIII.COS.V. PP. Эквиатас стоит влево, держит весы и рог изобилия	2,7	83/3

маркоманнов, ютунгов [11].

Письменные источники свидетельствуют о конфликтах среди варварских племён всего задунайского региона, которые сопровождаются натиском на границы Империи. В конце III века в правление Максимиана и Диоклетиана военные действия против части придунайских готов заканчиваются успешно для Империи, о чём свидетельствуют почётные титулы императоров – Gothicus Maximus. Готы становятся солдатами вспомогательных войск Империи. Именно на этот период, последняя треть III века, приходится расцвет Черняховской культуры, один из трёх локальных вариантов, который, согласно В. Д. Барану, находится в лесостепной части Украины, основную часть населения которой составляли славяне с включением других этнических групп: готов, сарматов, фракийцев [12].

В нашем распоряжении нет данных о существовании в этом регионе в период середины – второй половины III века раннеклассовых варварских государственных объединений и о главенстве в них готов. Представители полиэтнического союза племён, с которыми связывают памятники Черняховской культуры, не играли доминирующей роли в этом регионе.

Датируя восточноевропейские подражания III веком, А. Я. Сергеев отмечает, что таманские имитации денариев Марка Аврелия с идущим Марсом появились на Тамани в первые десятилетия

III века, также вместе с утверждением готов в этом регионе [13].

В связи с этим следует отметить концентрацию находок таманских имитаций в районе Горгиппии, разгромленной племенами готского союза не ранее 239 года, и находку таманского подражания начальной стадии стилизации в Танаисе, разрушенном варварами, по мнению исследователей, не ранее 251–254 гг. [14, 15].

Таким образом, таманский чекан мог возникнуть не ранее 40-х годов III века. Он не мог быть калькирован на восточноевропейские подражания императорским денариям, так как их возникновение и развитие не подчинялось единым закономерностям.

Постулируя тезис об эмиссиях варварских подражаний императорским денариям в III веке н. э. на территории Украины, эмитентами которых были готы, А. Я. Сергеев всё же отмечает, что «не представляется возможным по внешнему виду привязать те или иные близкие и дальние воспроизведения к определённым областям. И те, и другие встречаются не только в Украине, но и в Венгрии» [16].

Отсутствие типологической классификации восточноевропейских подражаний императорским денариям с фиксированных находок из различных областей Украины не позволяет выделить в публикуемой группе монет, экземпляры местного чекана и уточнить хронологические рамки их эмиссий.

Список литературы

1. Крпоткин В. В. Из истории денежного обращения в Восточной Европе в I тысячелетии н.э. // СА. 1958. №1, с.281.
2. Казаменова Л. Н. Клад римских денариев I-III веков н.э. из села Турия Златопольского р-на Черкасской обл. // СА. 1958. №1, с.158.
3. Храбан Г. Е. Клад римских денариев из села Погорелое. // СА. 1958. № 2, с. 255.
4. Крпоткин В. В. Клады римских монет на территории СССР. // САИ. М., 1961. Вып. Г4-4, с.51, № 299.
5. Глушенко В. П. Клад римских денариев из с. Лукишина. // НЭ. М., 1989. т.XV, с/19-52.
6. Каплун В. Я. Старо-Романовский клад. // НЭ. М., 1972. т. X, с.108-125.
7. Каплун В. Я. Ещё о Старо-Романовском кладе. // НЭ. М., 1974. т. XI, с.125-127.
8. Крпоткин В. В. Клады римских монет на территории СССР. С.86, № 1169.
9. Неверов А. Я. Античные камни в собрании Эрмитажа. Л., 1988. с.148-149, №393, 394, 395.
10. Сергеев А. Я. Варварские денарии в областях от Подунавья до Закавказья. // Международный Нумизматический Альманах. М., 1995, с.11.
11. Ремеников А. М. Борьба племён Северного Подунавья и Поднестровья с Римом и её роль в падении Римской Империи. // Казань, 1984, с.49-70.
12. Баран В. Д. Черняховская культура. // К., 1981, с.161-163.
13. Сергеев А. Я. Варварские денарии в областях от Подунавья до Закавказья. // Международный Нумизматический Альманах. М., 1995, с.11, 18-19.
14. Анисимов А. И. О продвижении готы в Северо-Восточное Приазовье. // Проблемы охраны и исследования памятников археологии в Донбассе. Тезисы докладов. – Донецк, 1987 г., с.86-88;
15. Анисимов А. И. О продвижении готского союза в Северо-Восточное Приазовье в середине III века. // Скифия и Боспор. Тезисы докладов. – Новочеркасск, 1989 г., с.128-130.
16. Сергеев А. Я. Варварские денарии в областях от Подунавья до Закавказья. // Международный Нумизматический Альманах. М., 1995, с.9.

О весовых нормах монет, слитков и рубле Московского княжества в последней четверти XIV – первой половине XV века

■ Виктор Семенов (С.-Петербург)

Чеканка монет русскими княжествами началась задолго до денежной реформы 1380 г. на что указывают рязанские монеты Олега Ивановича (? – 1402) татарского типа с тамгой князя весом 1,488 г и русско-татарского типа с надписью «ПЕЧАТЬКНАВЕЛИК» с весовыми нормами 1,423 г, а также монеты неизвестного русского княжества, представляющие подражание татарским, с русской надписью в середине одной из сторон: «СПАССКАЯ» [1], имеющих весовые нормы 1,423 и 1,364 г.

В отечественной нумизматической литературе укоренилось ошибочное мнение о том, что возобновленная чеканка Дмитрия Ивановича (1359–1389) «Донского» началась выпуском монет русско-татарского типа с весовой нормой 1,023 г, соответствующей чеканке монет из 80-денежного счетного рубля. К этому типу относятся, как безымянные монеты с титулом «КНЯЗЯ ВЕЛИКОГО», так и с именем «ДМИТРИЙ» на лицевой стороне, а на оборотной стороне с именем хана Тохтамышы (1379–1395). Весовые нормы монет Дмитрия Ивановича соответствуют 1,169; 1,023; 0,963 и 0,909 г. Чеканка ранних именных монет Дмитрия Ивановича с именем «ДМИТРИЙ» осуществлялась из 70-денежного счетного рубля с весовой нормой 1,169 г. Исходя из метрологии московских монет русско-татарского типа князя Василия Дмитриевича (1389–1425), имеющих весовые нормы 1,364-0,909 г, есть все основания считать, что чеканка Дмитрия Ивановича началась с монет с весовой нормой 1,364 г, соответствующих

чеканке из 60-денежного счетного рубля.

Исследователи, рассматривая чеканку монет периода правления Дмитрия Ивановича, оставляют без внимания чеканку русских монет татарского типа, на которых арабские надписи присутствовали на обеих сторонах монеты. Однако исследователями XVIII–XIX вв. вопрос о русском происхождении монет татарского типа однозначно был решен в пользу русских денежников, чеканивших этот тип монет на расплющенной проволоке. Вопрос о «разнообразном характере» написания татарских легенд на монетах татарского и русско-татарского типа подлежит серьезным транскрипционным исследованиям. Приписываемая русским денежникам безграмотность, «искаживших» в легендах начертание отдельных букв или слов, является не безграмотностью денежников, а безграмотностью исследователей, не сумевших их правильно прочесть. Так как на монетах, сохраняющих общий вид татарской монеты, русские денежники в легенде часто вместо имени хана писали имя своего князя. На монетах легенда, начинающаяся со слова князь - «hnpz» или «hnp^z» в древнерусской транскрипции, читалась справа налево, а на позднейших – слева на право. До настоящего времени не изучена транскрипция букв и древнерусский алфавит, используемый на Руси до XIV в., поэтому не можем объяснить значение букв, используемых на изображениях русских монет XIV–XV вв. Изменение транскрипции русских букв хорошо просматривается в надписях на монетах второй половины XV в.

Великое княжество
Московское.
Василий-II Дмитриевич
(1389–1425).
Денга

Великое княжество
Московское.
Василий-II Дмитриевич
(1389–1425).
Денга

Великое княжество
Тверское.
Иван Михайлович
(1399–1425).
Денга

Великое княжество Суздальское.
Данила Борисович
(1410–1417).
Денга

Великое княжество Тверское.
Борис Александрович
(1425–1461).
Денга

Ранние русские монеты татарского типа, являющиеся подражанием монетам Джанибека (1342–1357) и имеют весовые нормы от 1,637 до 1,364 г. В 1380 г. в странах Ганзейского союза и в Золотой Орде были проведены денежные реформы, в результате которых перешли на 60-денежную счетную систему, и в денежное обращение были приняты монеты с весовой нормой 1,364 г. Монеты татарского и русско-татарского типа с именем Тохтамыша (1379–1395) имеют весовые нормы: до 1380 г. 1,559–1,423 г, и после 1380 г. – 1,169–0,909 г. Чеканка монет русско-татарского типа удельными русскими князьями и князьями Московского княжества осуществлялась до 80-х годов XV в. Чеканка русских монет татарского и русско-татарского типа являлась не подражанием, а декларацией равноправного обращения русских монет наравне с золотоордынским дирхемом,

имеющим хождение на южных землях русских княжеств.

Метрология монет XIV–XV вв. северо-восточных русских княжеств показывает, что в зависимости от их политической и торгово-экономической ориентации, в 1390-х годах происходит разделение русской денежно-весовой системы на самостоятельные, локальные системы чеканенных монет. Так в Рязанском великом княжестве, ориентирующемся на восточный рынок, при чеканке монет придерживались золотоордынских денежно-весовых норм, и чеканили монеты с повышенной весовой нормой. В Тверском великом княжестве, ориентирующемся на западный рынок и новгородскую денежно-весовую систему, чеканили монеты с пониженной весовой нормой, взаимосвязанной с новгородской денежно-весовой системой соотношением веса как, 5:4. В Московском княжестве, ориентирующемся в торгово-экономических отношениях на стабильную экономику независимого Великого Новгорода и городов Ганзейского союза, с которыми имело устойчивые торговые связи, чеканили монеты приближенные по весу к новгородским денежно-весовым нормам. В 1420–1425 годах Московское княжество проводит денежную реформу с целью перехода на новгородскую денежно-весовую систему и попытку создания единой централизованной денежной системы. Однако в московских удельных княжествах и в зависимом от Москвы Суздальско-Нижегородском великом княжестве, не участвующих в московской денежной реформе, в денежном обороте использовались монеты с постоянно снижающимися весовыми нормами.

Этапы, снижения весовых норм монет московских князей Дмитрия Ивановича «Донского» и Василия Дмитриевича, можно разделить на:

- монеты с весовой нормой 1,169 г,

чеканенные из 70-денежного счетного рубля;

- монеты с весовой нормой 1,023 г, чеканенные из 80-денежного счетного рубля;

- монеты с весовой нормой 0,963 г, чеканенные из 85-денежного счетного рубля;

- монеты с весовой нормой 0,909 г, чеканенные из 90-денежного счетного рубля;

- монеты с весовой нормой 0,861 г, чеканенные из 95-денежного счетного рубля.

Чеканка ранних монет Василия Дмитриевича, начавшаяся по восстановленной весовой норме 1,364 г, установленной реформой 1380 г., сохраняется недолго. Основную массу ранних монет Василия Дмитриевича, как и монет Дмитрия Ивановича, составляет чеканка до 1400 г. с весовой нормой 1,023 г. С 1400 г. весовая норма московских монет Василия Дмитриевича и удельных княжеств постоянно снижается, в 1410 г. достигает значения 0,909 г, а к 1420 г. – 0,861 г.

В Новгородской земле в 1420 (1419) г. проводится денежная реформа, в ходе которой 240-денежная счетная гривна понижается до весовой нормы 204,66 г, и в Великом Новгороде возобновляется самостоятельная чеканка монет, о чем сообщает летопись: «начаша новгородци торговати денги серебряными, а аргуги попродаша немцом». Чеканка новгородской денги начинается с весовой нормы монет 0,852 г, которая в начале 1420-х годов понижается до 0,818 г, соответствующей чеканке монет из 100-денежного счетного рубля. Московское княжество, связанное торгово-экономическими отношениями с Великим Новгородом, оказалось перед дилеммой, либо придерживаться прежних русских денежно-весовых норм, либо последовать примеру Великого Новгорода и провести новую денежную реформу. В результате, в

Великое княжество Московское.
Василий Васильевич (1425–1462,
первое правление 1425–1446).
Денга

Великое княжество Ярославское.
Иван Васильевич (около 1426 г.).
Денга

Можайское княжество, удел
Великого княжества Московского
Иван Андреевич (1432–1454).
Денга

Вереysко-Белозерское княжество,
удел Великого княжества Московского.
Михаил Андреевич (1432–1485).
Денга

начале 1420-х годов следом за Великим Новгородом, в Московском княжестве проводится денежная реформа. Проведенной реформой Василий Дмитриевич совершает, не просто переход на чеканку монет с пониженной весовой нормой, а попытку перехода на новгородскую денежно-весовую систему и создание единой русской централизованной (новгородско-русской) денежной системы. Именно с этого периода в русских летописях, купчих и других актах XV в. вместо денежной единицы гривны кун начинает использоваться новгородский денежный термин «рубль». Переход Московским княжеством на новгородскую денежно-весовую систему подтверждается чеканкой монет Василия Дмитриевича с изображением всадника с мечом, начавшейся еще до 1410 г., и продолжавшейся после реформы, до 1425 г., с весовыми нормами 0,818; 0,787 и 0,758 г. Монеты этой типологической группы с весовой нормой 0,758 г, а так же монеты с изображением двухфигурной композиции, сходной с «новгородками», имеют одну характерную особенность – они чеканились штемпелями, изготовленными с помощью маточника. Технология использования маточника, для изготовления штемпелей, впервые использовалась в чеканке новгородских монет с 1420 г., в то время как использование маточника на московских монетах проявляется при их чеканке с весовой нормой 0,758 г, относящейся к 1424–1425 гг.

Начавшаяся в Пскове в 1425 (1424) г. чеканка монет осуществлялась по новгородской денежно-весовой системе, но с московской, пониженной весовой нормой 0,758 г.

Несмотря на то, что в Великом Новгороде сохраняется весовая норма деньги, соответствующая чеканке из 100-денежного счетного рубля, а в Москве

к 1424–1425 гг. весовая норма монет понижается до 0,758 г (до 108-денежного счетного рубля), в московском денежном обращении сохраняется 100-денежный счет, и 100-денежный рубль. При этом в купчих и актах, в связи с разницей весовых норм, «московский рубль» отличают от «новгородского рубля». Принцип 100-денежного счета в Москве сохранялся, не смотря даже на последующие снижения весовой нормы деньги, и когда весовая норма деньги снизилась вдвое, а вес «московского рубля» достиг значения 40,932 г, все равно, на внутреннем рынке в денежном счете «московский» рубль оставался 100-денежным рублем. В международной торговле Московское княжество за основу денежного счета принимает «новгородский» рубль. Именно по этому в московском денежном счете в начале 1450-х годов «новгородскому» рублю соответствовало 200, а в 1490-х годов – уже 222–224 «московских» денег. Подчеркиваю, 222–224 «московских», а не «новгородских» деньги. Так как в «новгородском» рубле было 100 «новгородских» денег.

Денежной реформой 1420–1425 гг., а не реформой 1535 г., как утверждают И. Г. Спасский и А. С. Мельникова, была установлена единая монетная система, в денежном счете которой использовался 100-денежный рубль (1 рубль = 100 денег).

Одним из темных пятен в истории Московского княжества является период 1425–1462 гг. Метрология великокняжеских московских монет опровергает факт начала правления Василия «Темного» в 1425 г., и подтверждает сообщение С. Герберштейна о том, что князь Василий Дмитриевич оставил Московское княжество не сыну Василию, а брату своему Юрию, который до конца жизни спокойно владел княжеством и передал его по завещанию внуку Василию [2].

Следовательно, в 1425 г., после смерти

Вереysко-Белозерское княжество,
удел Великого княжества Московского.
Михаил Андреевич (1432–1485).
Денга

Василия Дмитриевича, престол Московского княжества занимает Звенигородский князь Юрий Дмитриевич (1425–1534), чеканка великокняжеских монет которого начинается по восстановленной пореформенной весовой норме 0,861 г, используемой русскими княжествами при чеканке монет до 1420 г., и заканчивается чеканкой монет с весовой нормой 0,744 г. В то время как в

московских удельных княжествах к 1425 г. в чеканке весовая норма монет снижается до 0,682 г, а после 1425 г. – до 0,654 г.

В 1433 г., согласно завещанию Юрия Дмитриевича, московский престол занимает его внук – Галицкий князь Василий (1433–1448). Историки считают, что Василий был сыном Юрия Дмитриевича – Василий «Косой», однако есть все основания считать, что Василий – сын Дмитрия Юрьевича «Шемяки». Иначе чем можно объяснить, что в междоусобной борьбе в период 1434–1446 гг., между Дмитрием «Шемякой» и Василием «Темным», Дмитрий «Шемяка» неоднократно захватывающий Москву и изгонявший Василия «Темного», сам никогда не занимал московский престол? Монеты Василия, сходные по эпиграфике и содержащие в легенде только имя великого князя, чеканились с понижением весовых норм 0,711; 0,682; 0,584 и 0,545 г.

В 1434 г. в начавшейся междоусобной борьбе, на непродолжительное время, московский престол занимает Василий Васильевич (1434, 1453–1462) «Темный», сын Василия Дмитриевича. В отличие от Василия великокняжеские монеты Василия «Темного» чеканились с именем и отчеством последнего, и весовой нормой 0,711 г. В дальнейшем чеканка монет Василия «Темного» продолжилась в 1450–1462 гг. в весовых нормах 0,511; 0,454 и 0,409 г.

Новгородские и псковские монеты с 1425 г. имели постоянную весовую норму.

В 1446–1447 гг. в Новгороде началась чеканка денег по московской денежно-весовой норме, на что указывают летописные данные и метрология новгородской деньги. Чеканка новгородской деньги по московской денежно-весовой норме, в новгородской системе соответствовала чеканке на 5 почек, и весовая норма деньги понижалась до 0,584 г, как при чеканке монет из 140-денежного счетного рубля. Чеканка облегченной новгородской деньги в Великом Новгороде вызвала волнения, но вскоре взяли верх Новгородские порядки, и как сообщает летопись в Новгороде «начаша в старых денгах новиковати, в ту же меру, на четыре почке такovy же, а от деля от гривне по полуденге» [3].

В результате была восстановлена пореформенная (1420–1425) весовая норма деньги, чеканка новой новгородской деньги стала осуществляться «в ту же меру, на четыре почке», но с пониженной весовой нормой 0,758 г, «от деля от гривне по полуденге». Князья присягали городу сохранять Новгородские порядки, и чеканка новгородской деньги в новой весовой норме продолжалось до 1471 г.

Монеты Дмитрия Юрьевича (1446–1453) «Шемяки», как Галицкого князя, чеканенные до 1446 г. имеют весовую норму 0,584 г, великокняжеские монеты 1446–1450 гг., в том числе периода совместного правления, имеют весовые нормы 0,545–0,481 грамма. Период 1446–1448 гг. – это период совместного правления Василия и Дмитрия Юрьевича «Шемяки» (1446–1453), нашел отражение в совместной чеканке монет, имеющих на одной стороне изображение всадника, поражающего копьём змея, и круговую надпись: «КНЯЗЬ ВЕЛИКИЙ ДМИТРИЙ», а на другой стороне – 4-строчную надпись: «КНЯЗЬ ВЕЛИКИЙ ВАСИЛИЙ». А также чеканкой монет с надписью: «ОСПОДАРИ ВСЕЯ РУСКИ З(е)МЛ(и)» с весовой нормой 0,545 г. После 1448 г. чеканятся единоличные монеты Дмитрия Юрьевича с весовыми нормами

0,545–0,511 г, содержащие надпись: «ОСПОДАРЬ ДМИТРИЙ ЮРЬЕВИЧ». В дальнейшем эти легенды широко использовались в чеканке 1450–1462 гг. Василием Васильевичем «Темным». На заимствование легенды Василием «Темным» указывает факт его единоличного правление, поэтому монеты, принадлежащие к его чеканке, в легенде несут титул «ОСПОДАРЬ», а не «ОСПОДАРИ», и имеют более низкие весовые нормы – 0,511–0,409 г, соответствующие чеканке после 1450 г.

Монеты Василия Васильевича, чеканенные в период 1450–1462 гг., в легенде содержат имя и отчество последнего, либо имя и отчество вместе с титулом «ОСПОДАРЬ ВСЕЯ РУСИ» (или «ОСПОДАРЬ ЗЕМЛИ РУСКИЯ»), и имеют весовые нормы 0,511–0,409 г.

К рассмотренному выше историческому периоду относятся московские денежные рубленные слитки (полугривны) из московских кладов, ошибочно названные в нумизматической литературе полтинами. И. Г. Спасский, считал, что к середине XIII в. новгородская гривна стала называться рублем, вес рубля стал соответствовать общепринятой весовой единице – гривне или гривенке, и слово рубль сменило прежнее название новгородского серебряного слитка – гривны [4]. Несостоятельность теории И. Г. Спасского заключалась в делении московского рубля на 200, а новгородского –

на 216 денег, при этом он ошибочно приравнивал счетный рубль (81,864 г) к весовой норме 240-денежной счетной гривны (204,66 г). Считал, что в Москве гривна сохраняла значение вспомогательного и необязательного понятия, и отрицал причастность полуслитка к исконному московскому рублю, утверждая что рубленные слитки — это не «рубли», а полтины. В то время как гривна оставалась гривной, рубль — рублем, а полтина — половиной рубля.

Московские рубленные слитки из клада Зарядья, найденного в 1967 г. и из клада, найденного в 1940 г. в Московском Кремле, имеют весовые нормы 96,310 и 93,558 г. Клейменные полуслитки из Серпуховского клада 1819 года имеют весовые нормы 94,458 и 90,96 г. Клейменные монолитные и двухслойные полуслитки на боковой поверхности содержат одно или несколько различных клейм (известно около 40 видов клейм), соответствующих изображениям на русских монетах. Плоскость среза некоторых из них часто закрыта клеймом в виде трелистника, защищающим полуслиток от преднамеренного срезания серебра. Обилие в московских кладах клейменных полуслитков указывает на их использование в денежном обороте в качестве московских рублей, и не только в Московском княжестве, но и других русских удельных княжествах, пользующихся русской денежно-весовой системой. Ссылаясь на новгородские летописи, и не подозревая важности значения своего высказывания, это же подметил в своих работах ярый русофоб И. И. Толстой: «Псковичи в 1424 г. у себя определили на вече, торговлю же мордками (мротками) отменили, и с тех пор уже не гривнами, но одними рублями и полтинами считали деньги не только свои, но и чужестранные» [5]. То есть в 1424 г. в денежном счете денежные единицы гривны, мордки (мротки), или куны сменили рубли и полтины. При чем рубли и полтины, как куны и гривны, являлись не только счетными, но и денежными единицами.

Часть сохранившегося Серпуховского клада состоит из монолитных полуслитков «чистого серебра», имеющих весовые нормы 94,458 и 90,96 г. Однако надо помнить, что под определением «чистое серебро», подразумевается высокопробное серебро —

серебро 875–900-й пробы, из которого отливались денежные слитки, поэтому полуслиток весом 94,45–90,96 г соответствовал 81,864 г серебра 1000-й пробы. В результате счетный рубль (81,864 г), из весовой нормы которого чеканили деньги, фактически весил не 81,864, а 94,45–90,96 г серебра 875–900-й пробы. Следовательно, монолитные и двухслойные полуслитки, или московские рубли, в зависимости от пробы и веса «чистого серебра» соответствовали той или иной весовой норме 100-денежного рубля, используемого в денежном обороте Московского княжества, и выполняли функцию денежных единиц — московских рублей.

Отмеченное М. П. Сотниковой соотношение содержания чистого серебра в верхней отливке к нижней отливке, как 1/2, 1/3 и 1/6, в полуслитках двойного литья из Серпуховского клада, при расчете дает величины соответствующие полуслиткам - рублям с содержанием «чистого серебра» весом 70,16; 61,39 и 54,57 г соответственно. При этом монолитные полуслитки весом 96,31–93,55 и 94,45–90,96 г выполняли функции 95- и 100-денежных счетных рублей, используемых в денежном обращении Московского княжества в 1420–1425 гг. Двухслойные полуслитки, с пониженным содержанием серебра, весом 94,45–90,96 г: при содержании серебра 900-й пробы выполняли функции 130-; 150- и 170-денежных счетных рублей, при содержании серебра 875-й пробы выполняли функции 140-; 160- и 180-денежных счетных рублей, используемых в денежном обращении Московского княжества в период 1440–1450-х годов.

Использование в денежном обороте рубленных слитков в качестве московских рублей подтверждается сведениями С. Герберштейна о том, что из серебра «чеканились продолговатые серебряные частицы стоимостью в один рубль», при этом он отделяет рубли от товарных слитков, говоря, что «большую часть товаров составляют серебряные слитки» [6]. Это подтверждает ошибочность ранее существовавшего мнения, отрицающего существование московских рублей в виде серебряных рубленных гривен.

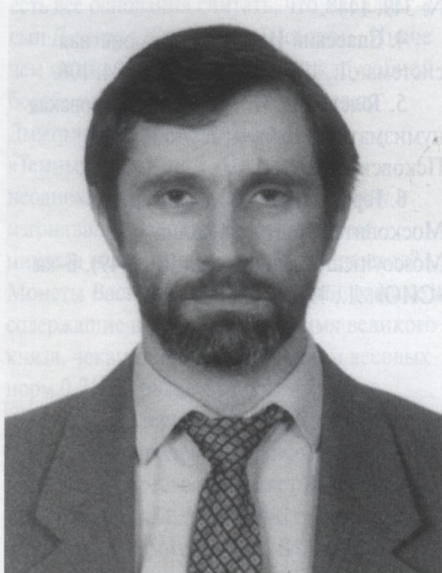
Список литературы

1. **Орешников А. В.** Материалы к русской нумизматике до царского периода.?????
2. **Герберштейн С.** Комментарии о Московитских делах. (Rerum Moscoviticarum Commentarii. 1549). Б-ка «СИО». Л., 1986, с. 43-44.
3. **Синод.** Новгородская летопись, № 349. 1447.
4. **Спасский И. Г.** Русская монетная система. Л., 1970, с. 74-75, 103-104, 106.
5. **Толстой И. И.** Русская допетровская нумизматика. Выпуск 2. Монеты Псковские, с. 2.
6. **Герберштейн С.** Комментарии о Московитских делах. (Rerum Moscoviticarum Commentarii. 1549). Б-ка «СИО». Л., 1986, с. 80-81

Известному белорусскому историку И. И. Синчуку — 50 лет

■ Михаил Стрелец (Брест)

Родился Иван Иванович Синчук в 1956 г. в г. Кобрине Брестской обл. В 1981 г. окончил БГУ по специализации «вспомогательные исторические дисциплины». До поступления в аспирантуру — сотрудник Института «Белспецпроектреставрация», руководитель работ по ряду объектов. В 1992 г. окончил аспирантуру Института истории НАНБ.

Исследовал архитектурно-археологические памятники на территории Быхова, Несвижа, Кобрина, Минска, Мозыря, Могилева (в сумме около 3000 кв. м), принимал участие в работах в Гродно, Мстиславе, Новогрудке, Литве, Польше, России. Научный консультант 6-томной «Энциклопедии истории Беларуси», 18-томной универсальной «Белорусской энциклопедии», 2-томной «Энциклопедии Великого княжества Литовского», 6-томной энциклопедии «Республика Беларусь». Проводил исследования в ряде крупных музеев Литвы, Польши, Украины, России.

В 1995—1998 гг. преподавал в университетах Минска (читал курсы «История денег» для экономистов, «Вспомогательные исторические дисциплины» для историков). В 1999—2005 гг. — независимый историк. В 2000 г. — победитель российского конкурса «Знак рубля» (дизайн денежного символа). Член ряда обществ (российской ассоциации «История и компьютер», Международной ассоциации белорусистов, Белорусского союза журналистов и др.). Сфера научных интересов — применение математических методов в исторических исследованиях. Получил пользовательскую и программистскую подготовку по применению компьютерных технологий, в совершенстве владеет компьютером как исследовательским инструментом. Специализируется в истории денежного счета, изучении технологий монетного производства, применении физико-химических методов исследования. Совершил ряд крупных открытий. Написал свыше 250 работ общим объемом около 120 печатных листов — хороший результат к пятидесятилетию для человека, утверждающего, что он не писатель, а «думатель». Описывая творческое наследие юбиляра, стоит для удобства разделить его работы по отраслям знаний, к которым они относятся.

Нумизматика

Большинство работ И. Синчука посвящено проблемам нумизматики. Им создано около полутора сотен работ по этой тематике. Поэтому здесь можно сказать лишь о самых ярких. Он изменил датировку введения десятичного рубля в России с 1700 на 1724 год [1]; открыл, что в Новгороде 15 в. полтина не являлась фракцией 1/2 рубля, но была самостоятельной денежной единицей, соответствующей белорусской копе в 60 единиц; доказательно подверг сомнению существование так называемого новгородского денежного счета в 216 новгородок, сведя его к курсовой разнице между московками и новгородками, что существенно изменяет взгляд на время формирования централизованного Московского государства [2]; открыл

литовскую копу в 75 грошей польских в XVII — начале XVIII в. (была известна лишь копа в 60 грошей) [3]; открыл для начала XVII в. в Беларуси счет гроша в 10 пенязей (а не в XVIII) [4]; доказал, что счет гроша Речи Посполитой второй половины XVII в. производился не в 3, а 8 солидов [5]; на основе статистических данных кладов отнес к конкретным монетным дворам тынфы и солиды Речи Посполитой второй половины XVII в. [6—8]; открыл производство торуньских ортов середины XVII в. вальцовкой предварительно вырубленного кружка (а не вальцовкой полосы с последующей вырубкой) [9]; доказал факт производства монет Великого княжества Литовского XIV в. из проволоочных заготовок (подобно монетам Золотой Орды и русских удельных княжеств) [10]; показал орнаментальный характер насечек литовских слитков XII—XV вв., найдя связь

с орнаментом скандинавского происхождения кованных ленточных слитков XI в. [11]; объяснил появление одного из типов сребреников Киевской Руси начала 11 в. стандартными технологическими дефектами использованного образца [12]; первым в Беларуси обратил внимание на единичные находки монет как на исторический источник, поставив вопрос о новом типе кладов [13—16]; открыл факты производства штемпелями с несоответствующими датами для ряда монет 17 и 20 вв. [17—18]; открыл забытый символ рубля XVII—XIX вв. (подобного по функциям на символы доллара и фунта) [19]; показал, что Тит Ливий Боратини, арендатор монетных дворов XVII в. в Речи Посполитой (в том числе и Брестского монетного двора), является не злоумышленником, а гением

экономической мысли [20]; определил точную дату ухода из обращения в Речи Посполитой биллоновых солидов XVII в. [21]; увидел во ввозе шотландских торнеров и английских фартингов в Речь Посполитую первая половина XVII в. грандиозную мошенническую операцию [22], подобную позднейшим операциям Российской империи времен Петра I по ввозу в Беларусь негодных российских медных монет [23]; заметил угрожающий смысл надписи «сатирического» трехгрошевика Сигизмунда Августа 1565—1566 гг., обещающем библейские кары сторонникам самостоятельности Великого княжества Литовского [24] — список открытий можно продолжать...

Как нумизмат-исследователь И. Синчук формировался под влиянием Отдела нумизматики Государственного исторического музея (Москва), проведя около полутора лет после окончания университета в коллективе первоклассных специалистов во время работы над монетами XVII в., в середине 1990-х годов долгое время работал бок о бок с нумизматами Королевского замка в Варшаве.

Стоит отметить, что И. Синчуком написано свыше двух с половиной сотен статей для энциклопедии «Археология и нумизматика Беларуси», 6-томной «Энциклопедии истории Беларуси», 18-томной «Белорусской энциклопедии», 2-томной «Энциклопедии Великого княжества Литовского», 6-томной энциклопедии «Республика Беларусь». Он подготовил также программу вузовского учебного курса нумизматики [25].

Фалеристика

Много лет И. Синчук выступает как автор и научный консультант издательства «Белорусская энциклопедия» [26—29]. В статьях для «Исторической энциклопедии Беларуси» он продемонстрировал новый подход, найдя связующие черты между наградами Российской империи и СССР. Нашли отражение его взгляды и в учебно-методической литературе [30]. Ему удалось найти скрытую зависимость между метрологией российских монет и медалей XIX в., предположив временное смещение коррелирующих признаков [31]. Его перу принадлежит специальная работа о наградах Российской империи —

фрагмент задуманного некогда учебника фалеристики [32]. К числу пионерских относится большая монографическая статья о способах ношения российских наградных медалей в XIX в. — эту тему никогда ранее не подымали в научных исследованиях [33]. Даже в его научно-популярных работах как правило будет что-нибудь новое: например, в работе о знаке отличия ордена Георгия он вводит в научный оборот фразную миниатюру «солдатского Георгия» [34].

Сфрагистика и геральдика

В сфере сфрагистики и геральдики, относящихся к специальным историческим дисциплинам, И. Синчук также сделал ряд интересных наблюдений. Первая его геральдическая работа относилась к гербам подскарбиев монетных дворов Речи Посполитой середины XVII в. [35]. В работе о конном изображении на печатях литовских князей второй половины XIV—XV вв. он приходит к выводу, что в Великом княжестве Литовском имело место

заимствование общеевропейского типа изображения, что подтверждается эклектичным смешением деталей [36]. Белорусский сфрагист А. Титов в лице И. Синчука имеет постоянного рецензента, не пропустившего без обстоятельного печатного отзыва ни одной его большой книги по геральдике и сфрагистике Беларуси [37]. Доклад И. Синчука о западноевропейских торговых пломбах из белорусских городов положил начало подобным работам на Всероссийских нумизматических конференциях [38]. По его инициативе впервые в белорусской энциклопедии появилась статья «пломба» [39]. Им же впервые исследован состав свинцовых пломб дрогичинского типа и их заготовок [40]. Кроме того, им разработаны самостоятельные вузовские учебные курсы сфрагистики и геральдики [41].

В заключение следует упомянуть, что И. Синчук является автором около полусотни рецензий и аннотаций, напечатанных в научных журналах Беларуси и сопредельных стран. В них поневоле замечаешь детальное знание автором полиграфических, переплетных и издательских технологий. Внимательное отношение к поискам коллег, доброжелательность проявились в обилии научных контактов — И. Синчук создает работы в соавторстве как с отечественными учеными, так и с исследователями из Литвы и Польши, находя общий язык с историками, археологами, языковедами, химиками, физиками, математиками и программистами. Широка география его публикаций — это Германия, Россия, Беларусь, Молдавия, Украина, Польша, Литва, Словакия, Хорватия. За годы творческой деятельности он участвовал в десятках научных конференций. Работы юбиляра отличаются неожиданными, свежими подходами к проблемам. Неутомимая любознательность, свобода творческого поиска проявляется фейерверком открытий в различных отраслях знаний, которыми ему доводится заниматься. Он часто цитирует братьев Стругацких, говоря: «Зачем решать задачу, имеющую решение?». Поневоле приходишь к мысли, что, глядя на таких людей, наши предки и придумали рассказ о человеке, которому попал в обувь цветок папоротника, позволявший ему видеть скрытые тайны.

Список работ И. И. Синчука

Нумизматика

1. Синчук И. И. Начало копеечного счета в Российской империи // Шестая Всероссийская нумизматическая конференция. Санкт-Петербург, 20-25 апреля 1997 г. Тезисы докладов и сообщений. Спб., 1998. С.160-161
2. Синчук И. И. Новгородский денежный счет 15-16 вв. // Девятая Всероссийская нумизматическая конференция. Великий Новгород, 16-21 апреля 2001 г. Тезисы докладов и сообщений. Великий Новгород, 2001. С.136-137.
3. Синчук И. И. О 48-, 60- и 75-грошовых копах Великого княжества Литовского во второй половине XVI-XVII в. // Одиннадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Санкт-Петербург, 14-18 апреля 2003 г. Тезисы докладов и сообщений. Санкт-Петербург, 2003. С.139-140.
4. Синчук И. И. Денежный счет Ведомости Витебской таможенной заставы 1605 г. // Пятая Всероссийская нумизматическая конференция. Москва, 21-25 апреля 1997 г. Тезисы докладов и сообщений. М., 1997. С.53-55.
5. Синчук И. И. Денежный счет в Великом княжестве Литовском и Речи Посполитой // Банковский вестник, 1994. № 10. С.18-21.
6. Синчук И. И. К атрибуции тынфов Яна Казимира 1663-1666 гг. // Усебеларуская канферэнцыя гісторыкаў. Гістарычная навука і гістарычная адукацыя ў Рэспубліцы Беларусь (новыя канцэпцыі і падыходы). Мінск, 3-5 лютага 1993 года. Тэзісы дакладаў і паведамленняў. Частка I. Гісторыя Беларусі. Мінск, 1993. С.87-90;
7. Синчук И. И. Тынфы Яна Казимира – атрибуция монет отдельных монетных дворов (по материалам польских собраний) // Труды VI Международного Конгресса славянской археологии. Т.4. Общество, экономика, культура и искусство славян. М., 1998. С.187-194;
8. Sinczuk I. Falszerstwa tymfow Jana Kazimierza // Falszerstwa i nasladownictwa monet: XI Ogolnopolska Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli. Poznan, 1998. S.113-127; Sinczuk I. Skarb tymfow z okolic Sandomierza // Kronika zamkowa, 1996. № 1. S.69-70.
9. Синчук И. И. Торунские орты: метрология и техника изготовления // Труды ГИМ. 1992. Вып.80. С.86-95.
10. Синчук И. И. Дэнары Вялікага княства Літоўскага з каменных магілёўцаў Вензаўшчына і Куклі // Вестні АН БССР. Сер. грам. навук. 1995. № 3. С.73-77.
11. Прималаускайте Д., Синчук И. И. Об одном необычном литовском платежном слитке // Lietuvos archeologija. T.21. Vilnius, 2001. P.283-292.
12. Синчук И. И. О загадочном княжеском знаке на серебряниках с именем "ПЕТОР" // Памятники средневековой культуры. Открытия и версии: Сборник статей к 75-летию В. Д. Белецкого. Спб., 1994. С.231-235.

13. Sintchouk I., Zaitceva O. Stray coin-finds to the 16-20 century (on example of some Belarus finds) // XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997: Akten – Proceedings – Actes. T.II. Berlin, 2000. P.1213-1218;
14. Sintchouk I., Zaitceva O. Stray coin-finds to the 16-20 century (on example of some Belarus sites). Belsk-Podlaski, 1998 - 26 с.;
15. Зайцева О. Е., Синчук И. И. Находки монет 16-20 вв. в Дисне и Друе (к истории товарно-денежных отношений города и округа). Мн., 2001 - 63 с.;
16. Синчук И. И., Янюк С. М. Находки единичных монет в г. Кобрине. Мн., 2000 - 26 с.
17. Синчук И. И. Солиды королевства Польского 1659-1665 гг. // Нумизматический сборник 1998: К 80-летию В. М. Потина. Спб., 1998. С.102-106;
18. Синчук И. И. "Шеляжные" монетные дворы ВКЛ и медные солиды Яна Казимира в кладях // Mennice między Baltykiem a Morzem Czarnym – wspolnota dziejow: Suprasl 10-12.IX.1998. Materialy z III Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. Warszawa, 1998. S.153-168.
19. Воробьева Е. В., Калашнов Ю. Н., Синчук И. И. Забытый знак российского рубля // Девятая Всероссийская нумизматическая конференция. Великий Новгород, 16-21 апреля 2001 г. Тезисы докладов и сообщений. Великий Новгород, 2001. С.271-272.
20. Синчук И. Оболганный молвою (о Тите Ливии Боратини, ученом и предпринимателе) // Нумизматика і фалеристика, 2004. № 1. С.14-17.
21. Синчук И. Оболы Тешина в кладях Украины // Numizmatika. T.I. Metrastis. Vilnius, 2000. P.53-62
22. Синчук И. Торнеры Шотландского королевства в денежном обращении Речи Посполитой // Aktualus kulturos paminklu tyrimai u vadiniai. Konferencijos praneimu tezes (Vilnius, 1988 m. spalio). Vilnius, 1988. S.85-90.
23. Синчук И. И. Документ времени Петра I и Августа II // Рэгіянальная навуковая канферэнцыя "Гістарычныя лёсы Верхняга Падняпроўя". Ч.П (Гісторыя). Магілёў, 1995. С.64-68.
24. Прималаускайте Д., Синчук И. "Сатирический" трехгрошевик Сигизмунда Августа – монета чрезвычайных обстоятельств? // Pieniadz pamiatkowy i okolicznosciowy – wspolnota dziejow – Bilorus-Litwa-Lotwa-Polska-Ukraina: Suprasl 7-9.IX.2000. Materialy z IV Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. Warszawa, 2000. S.69-80.
25. Прималаускайте Д., Синчук И. "Сатирический" трехгрошевик Сигизмунда Августа – монета чрезвычайных обстоятельств? // Pieniadz pamiatkowy i okolicznosciowy – wspolnota dziejow – Bilorus-Litwa-Lotwa-Polska-Ukraina: Suprasl 7-9.IX.2000. Materialy z IV Miedzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. Warszawa, 2000. S.69-80.

Фалеристика

26. Синчук И. Медаль, Нагрудный знак, Ордэны // Энциклопедия гісторыі Беларусі. Т.5. Мн., 1999;
  27. Синчук И. Рынграф, Табель аб рангах, Узнагорода, Узнагородная зброя // Энциклопедия гісторыі Беларусі. Т.6. Кн.1. Мн., 2001;
  28. Синчук И. Фалерыстыка // Энциклопедия гісторыі Беларусі. Т.6. Кн.2. Мн., 2003;
  29. Синчук И. Медаль // Беларуская энциклопедия ў 18 т. Т.10. Мн., 2000. С.247.
  30. Синчук И. Фалерыстыка: Праграма для студэнтаў спецыялізацыі "музеязнаўства". Мн., 1998 – 26 с.
  31. Синчук И. И. Метрологические показатели российских наградных медалей XIX – начала XX в. // Восьмая Всероссийская нумизматическая конференция. Москва, 17-21 апреля 2000 г. Тезисы докладов и сообщений. М., 2000. С.247-249.
  32. Синчук И. И. Узнагородныя медалі Расійскай імперыі 19 – пачатку 20 ст. Мн., 2002 – 48 с.
  33. Рузас В., Синчук И. О способах ношения наградных нагрудных медалей Российской империи второй половины 19 – начала 20 века (по материалам Национального музея Литвы) // Lietuvos muzieju rinkiniai: Ekspozicijos kaip komunikacijos artefaktas. VI mokslinė konferencija. siauliu "Austros" muziejus, 2003 05 06. _iauliai, 2003. P.41-59.
  34. Синчук И. Кресты на груди // Армия, 2005. № 1. С.54-57.
- Сфрагистика и геральдика**
35. Синчук И. Кресты на груди // Армия, 2005. № 1. С.54-57.
  36. Синчук И. Кресты на груди // Армия, 2005. № 1. С.54-57.
  37. Синчук И. Кресты на груди // Армия, 2005. № 1. С.54-57.
  38. Зайцева О. Е., Синчук И. И., Филонов Б.О. Пломбы XVI-XVIII вв. из Дисны и Друи // Шестая Всероссийская нумизматическая конференция. Санкт-Петербург, 20-25 апреля 1997 г. Тезисы докладов и сообщений. Спб., 1998. С.115-117.
  39. Штыхаў Г., Синчук И. Пломба // Энциклопедия гісторыі Беларусі. Т.5. Мн., 1999.
  40. Sintchouk I., Filonov B. About several numismatic subjects from the physico-chemical point of view // Zbornik radova 3. Medunarodnog numizmatickog kongresa u Hrvatskoj. 11.-14. Listopada 2001. Hotel "Histría" – Pula – Hrvatska = Proceedings of the 3rd international numismatic congress in Croatia. October 11th-14th, 2001. Hotel "Histría" – Pula – Croatia. Pula, 2002. S.201-213.
  41. Sintchouk I. Additional history disciplines: Programme for postal tuition students in museum management studies = Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны: Праграма для студэнтаў завочнага адзялення спецыялізацыі "музеязнаўства". Minsk, 1998. 38 p.

Усі зазначені книжки можна отримати поштою, надіславши поштовий переказ на адресу редакції журналу: Максим Загреба, а/с 43, Київ, 02147, Україна.
Не забудьте в графі поштового переказу «Для письмового повідомлення» повідомити зворотню адресу, прізвище автора та назву книги.
Пропозиція дійсна до 30 листопада 2006 р.

Максим Загреба МОНЕТИ УКРАЇНИ

1992–2006

Каталог
Видання 2-е, доповнене

Київ, 2006 р.

Формат 145×215 мм, м'яка обкладинка, 96 с.

Зображення, технічні параметри та ринкові ціни на монети України 1992–2006 рр., карбування у двох станах збереження.

Каталог доповнено монетами, що вийшли за останню чверть 2005–2006 рр., та різновидами пам'ятних монет України, які було виявлено за час, що минув з виходу першого видання.

Різновиди обігових монет штемпельного характеру зведено в таблиці.

У каталог також включено сувенірну продукцію Монетного двору

НБУ: плати, жетони, медалі.

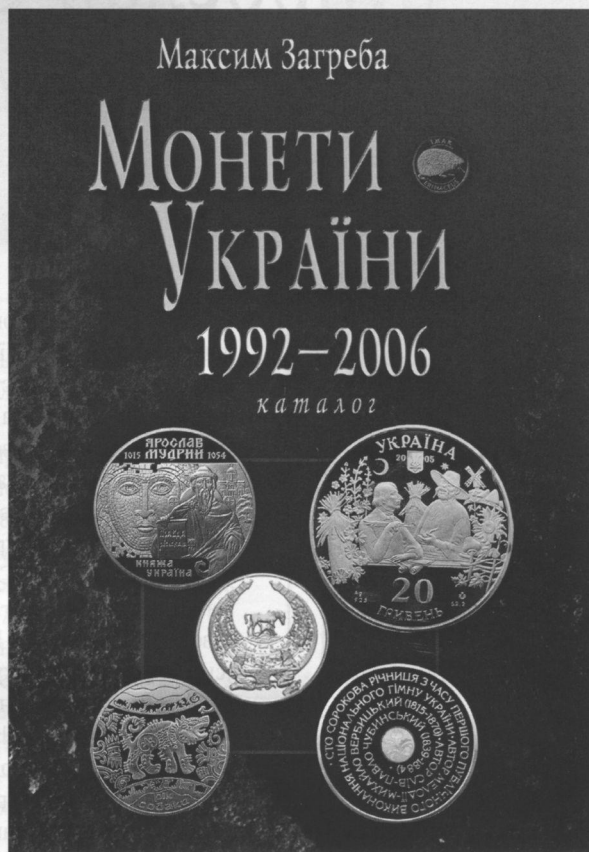
Українською мовою. Ціни в українських гривнях.

Ціна з пересилкою поштою:
по Україні

1 примірник 15,- грн.
5 примірників 60,- грн.

Росія та СНД

1 примірник 120,- крб.
5 примірників 500,- крб.

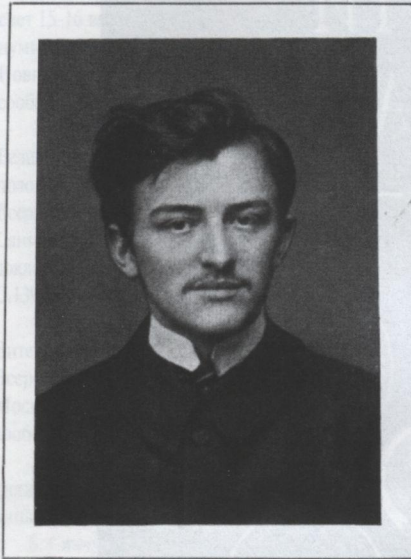
Книга вийде з друку 29 вересня

<p>КМ.2.3 Монети України 1996 CuNiZn 12,80 г 250,000</p>	1	2
<p>КМ.2.3.А-1 УФ 15,0 P-like 25,0</p> <p>А В 5-му кошику вітд калани, монети 1 коп. — 4 вітди В 4-му кошику вітд калани, монети 5 коп. — 3 вітди</p>	<p>КМ.2.3.А-2 УФ 20,0 P-like 35,0</p>	
<p>КМ.2.3.Б УФ 120,0 P-like 200,0</p> <p>Б В 5-му кошику вітд калани, монети 1 коп. — 4 вітди В 4-му кошику вітд калани, монети 5 коп. — 4 вітди</p>	<p>КМ.2.3.Б-2 УФ 120,0 P-like 200,0</p>	
<p>КМ.2.3.В УФ 30,0 P-like 50,0</p> <p>В В 5-му кошику вітд калани, монети 1 коп. — 3 вітди, розміщені трикутником В 4-му кошику вітд калани, монети 5 коп. — 3 вітди</p>	<p>КМ.2.3.В-2 УФ 30,0 P-like 50,0</p>	
<p>КМ.2.3.Г-1 УФ 30,0 P-like 50,0</p> <p>Г В 5-му кошику вітд калани, монети 1 коп. — 3 вітди, розміщені півмісцем В 4-му кошику вітд калани, монети 5 коп. — 3 вітди</p>	<p>КМ.2.3.Г-1 УФ 30,0 P-like 50,0</p>	

<p>КМ.2.6 Перша річниця Конституції України 1997 CuNiZn 14,35 г 20,000 УФ 350,0 P-like 650,0</p>	<p>КМ.2.9 80 років з дня проголошення незалежності УНР 1998 CuNiZn 12,80 г 50,000 УФ 10,0 P-like 25,0 150,000 УФ 10,0 Unc 15,0</p>
<p>КМ.2.7 Володимир Сосюра 1998 CuNiZn 14,35 г 30 P-like RARE</p>	<p>КМ.2.10 Щорічні збори Ради ЄБРР у Києві 1998 CuNiZn 12,80 г 10,000 УФ 400,0 P-like 750,0</p>
<p>КМ.2.7.А 1998 CuNiZn 12,80 г 20,000 УФ 200,0 P-like 400,0</p>	<p>КМ.2.11 Асканія Нова. 100 років 1998 CuNiZn 12,80 г 10,000 УФ 100,0 P-like 200,0 90,000 УФ 40,0 Unc 75,0</p>
<p>КМ.2.8 80-річчя бою під Крутами 1998 CuNiZn 12,80 г 50,000 УФ 15,0 P-like 25,0 150,000 УФ 10,0 Unc 15,0</p>	<p>КМ.2.12 Київський політехнічний інститут. 100 років. 1998 CuNiZn 12,80 г 10,000 УФ 100,0 P-like 200,0 40,000 УФ 50,0 Unc 100,0</p>

Мирослав Січинський

у фалеристичних пам'ятках початку ХХ століття

Мирослав Січинський

Майже сто років тому у травні 1908 р. по всій Європі прокотилася хвиля політичних маніфестацій, викликаних політичним вбивством студентом Львівського університету Мирославом Січинським австрійського намісника Галичини графа Андрія Потоцького [1].

У 1908 р. А. Потоцький шахрайським методом провів у Галичині вибори до сейму на користь поляків та москвофілів. А. Потоцький був не тільки ворогом усього українського, а й жорстоким мучителем українського народу, про який мав необережність сказати: “Може навіть смердюче бидло до мене йти на аудієнцію – лиш би говорило до мене по-польському”.

12 квітня 1908 р. о другій годині дня на аудієнцію до Потоцького записався елегантний молодий чоловік, що гарно розмовляв польською мовою. Подавши своє письмове прохання, студент спокійно вийняв пістолет і трьома пострілами смертельно поранив А. Потоцького. На столі студент залишив записку польською мовою: “Я, М. Січинський, син українського народу, за криваві звірства над моїм народом засуджую вас, граф, на смерть, що і виконую” [2].

За три дні вся Європа знала про цю подію! В Італії, Франції, Югославії на вулиці вийшло багато студентів із портретами Мирослава Січинського. Про цю подію писала вся європейська преса. Відбулася велика маніфестація студентів і молоді у Львові, яку розігнала поліція. За три тижні про це довідалась українська діаспора у США та Канаді. На захист Січинського приїхали два адвокати з Америки та Відня, майже з усього світу з'їхались журналісти. Офіційно М. Січинського обороняв Кость Левицький. 30 червня 1908 р. дванадцятьма голосами (одноголосно) Мирослава було засуджено на страту через повішення. На вимогу захисту касаційний трибунал у Відні 2 вересня скасував вирок. Та 15 квітня 1909 р. знову 12-ма голосами вирок було поновлено. 12 липня цар помилував Січинського: смертну кару було замінено на 20 років ув'язнення. З 29 липня Січинський почав відбувати покарання у тюрмі м. Станіславова (нині Івано-Франківськ), де до 9 листопада 1911 р. працював столяром.

У ніч із 9 на 10 листопада 1911 р. за допомогою майбутнього ініціатора Листопадового Чину та проголошення Західноукраїнської Народної Республіки у Львові Дмитра Вітовського та Михайла Цеглинського Січинський здійснив надзвичайно вдалу втечу з тюрми разом з двома наглядачами.

Для організації втечі, підкупу наглядачів, оплати адвокатських послуг та інших видатків, українська громада в США збрала близько 300 тис. доларів. Кошти були отримані від добровільних пожертвувань а також від випуску великої кількості різноманітних листівок з портретом М. Січинського. Відома листівка з портретом М. Січинського та написом “Січинський Герой України!”.

Степан Пахолко (Львів)
Ольга Мартин (Львів)
Олександр Мельник (Київ)

Не залишились осторонь у збиранні коштів українські корпорації студентів у Відні, Берліні, Празі та інших містах Європи. Ймовірно з ініціативи найдавнішої української корпорації “Запороже”, що існувала в Чернівцях з 1906 р., був викарбуваний благодійницький жетон (рис. 2), на лицевій стороні якого вензель у виді переплетених літер “С”, “Г”, “У” та знаку оклику (Січинський Герой України!), а на звороті напис “1 Bier” (1 пиво).

Корпорації українських студентів, організовуючи традиційні товариські розважальні “пивні” вечори, вживало такі жетони, як перепустку на вечірку, а отримані кошти від їх реалізації, йшли у фонд порятунку побратима-студента Мирослава Січинського. Ймовірно, що вартість жетона була значно вищою ніж пива.

Переважає більшість українських студентських корпорацій в Європі мала свої корпоративні відзнаки-вензели, у вигляді переплетених букв та неодмінного знаку оклику.

Для прикладу, відзнака корпорації українських студентів в Данцигу – “Чорноморе” (рис. 3) складалась з переплетених літер “Ч.У.Т.!” , що означали девіз корпорації: Чесність, Товариськість, Україна! [4].

Відома подібна відзнака невстановленої української корпорації у вигляді вензеля з переплетених букв “С.Т.У.!” (рис. 4). Ймовірно девіз корпорації: Солідарність, Товариськість, Україна!

Вдалося виявити срібний перстень, на овалі якого барельєф М. Січинського, у верхній частині є дата “1908”, у нижній вензель – з переплетених букв “М. С.”. По внутрішньому периметру – дарчий напис українською мовою. На жаль, поки що перстень недоступний для фотографування та дослідження!

Після теракту М. Січинського у 1910 р. його сестра Ірина виїхала до Америки, де організувала акцію збору коштів на визволення Мирослава Січинського з в'язниці [3].

У США українська діаспора випустила мистецьки виконаний медальйон з написом: "Мирослав Січинський в тюрмі" (рис. 1).

За способом виготовлення цей медальйон дуже схожий з медальйонами, які були випущені в США до шевченківського ювілею 1914 р. Поки що не вдалося встановити автора відзнаки, її тиражу, способу поширення, хоча можна припустити, що вона, мабуть не мала сталої вартості, і її надавали жертводавцям за посилену допомогу у збиранні необхідної суми для організації втечі М. Січинського.

Після втечі М. Січинський декілька місяців переховувався поміж українських селян на Галичині, а потім через Німеччину дістався до Норвегії, а звідти до Швеції. Вивчив норвезьку та шведську мови, студіював у шведських університетах, познайомився з визначними вченими, політиками, письменниками Швеції. З початком Першої Світової війни, як шведський кореспондент виїхав до США, де 8 місяців перебував нелегально, потім добровільно віддав себе в руки еміграційного відомства, щоб дістати американське громадянство. У США жив самотньо, займався самоосвітою, досконало вивчив англійську мову, брав активну участь у роботі Українського Національного Союзу. Перше судове засідання у справі М. Січинського відбулося в жовтні 1915 р. Американське законодавство не дозволяло набувати громадянства особам, що вчинили карні злочини, і повертало їх на Батьківщину, за винятком політичних злочинів. На захист М. Січинського виступили два адвокати: Семен Полик та Джілберт Ров, які довели суду, що М. Січинський вчинив політичне вбивство. Справа була виграна, і 5 лютого 1916 р. суд не заперечив у наданні Мирославу Січинському американського громадянства. Наглядачі, які допомогли М. Січинському здійснити втечу з в'язниці, теж отримали американське громадянство та грошову нагороду від української діаспори.

Рис. 1

Список літератури

1. **Ірина** з Січинських Ревюкова. // Вісник Союзу Визволення України, 1915 р., 15 серпня, ч.23-24. – С.16.
2. **Січинський Мирослав**// Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 8. – С.2848.
3. **Пахолко С., Мартин О.** Подвиг, закарбований в медалі // За Вільну Україну, 2001 р., 17 липня, ч. 77.
4. **Пропам'ятна книга Данцігерів.** Історичні нариси та спогади колишніх студентів Політехніки Вільного Міста Данцигу 1921-1945. Накладом Архівної Комісії Данцігерів. –Філадельфія –Торонто–Нью-Йорк, 1979. – С.142-143.

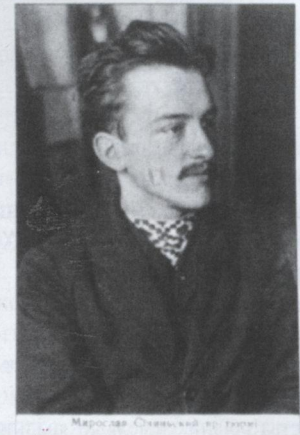

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Фалеристичні пам'ятки українських студентських корпорацій в Західній Європі у 1921–1945 рр.

Степан Пахолко (Львів)
Олександр Мельник (Київ)

З великої кількості фалеристичних пам'яток українських вищих навчальних закладів та гімназій Галичини та Західної Європи першої половини ХХ ст. слід окремо виділити фалеристичну спадщину української студентської корпорації Вільного міста Данцига.

На початку двадцятих років ХХ ст. відбувся значний відтік українського студентства з рідних земель до західних країн, що стався внаслідок політичних умов на Західноукраїнських землях по закінченню Першої світової війни та поразки в національно-визвольних змаганнях 1918–1920 рр. Узаконена поляками окупація Західної України Ризьким договором від 18.III.1921 р. унеможливила українській молоді, особливо тій, що брала активну участь у збройній боротьбі проти поляків здобувати вищу фахову освіту. Львівські вищі навчальні заклади – натуральне місце студій галицької молоді, дістали наказ від Міністерства Освіти Польщі приймати на студії тільки польських громадян, учасників війни на польській стороні. Це автоматично виключало від можливості здобути вищу освіту усіх тих, що були в українських військових формаціях та молодь, що не вважала себе польськими громадянами ще до рішення Ради Амбасадорів у 1923 р.

Спроба української громадськості забезпечити освіту своєї молоді заснуванням своїх власних вищих навчальних закладів: університету та політехніки, розбилась через переслідування польської влади та загнала ці заклади в підпілля. Розголос про переслідування українських вищих навчальних закладів набрав закордоном Польщі широкого розголосу і змусив

поляків знести деякі обмеження для українців у навчанні у львівських навчальних закладах. Та озлоблене українське студентство проголосило бойкот польським навчальним закладам, що ще більше ускладнило справу. До того ж внаслідок нових політичних умов та досвіду визвольних змагань змінилося зацікавлення молоді. Якщо перед Першою світовою війною улюбленим фахом української молоді Галичини було цивільне право та філософія, то тепер на перше місце виступили технічні дисципліни, економіка та медицина. Таких закладів в Польщі було небагато і приймали на них українців в дуже в обмеженій кількості.

Отже, хто міг, виїздив за кордон, легально, чи нелегально, багато молоді навчалось в таємних навчальних закладах Львова. Одним з вищих навчальних закладів, де опинилась значна кількість українських студентів стала Політехніка Вільного міста Данцига.

Данциг, польський Гданськ, був перед першою світовою війною типовим прусько-німецьким містом. Перша світова війна обминула місто і лишила його непорушним, як матеріально так і духовно. Польща на світовій конференції у Версалі домагалася виходу до Балтійського моря через Данциг, єдиний порт, що історично та географічно належав Польщі. Та прилучення до Польщі чисто німецького міста не дуже відповідало поглядам президента Вільсона. Тож було прийнято компромісне вирішення проблеми. Данциг було проголошено Вільним Містом під опікою Ліги Націй як польське місто, але з місцевою німецькою адміністрацією, з правом побуту в ньому громадян як Польщі так і Німеччини [1]

Тож Данциг став ідеальним місцем для навчання української молоді з Польщі. Навчання в Данцигу не вимагало закордонного паспорта, навчання було на німецькій, а не польській мові. Стати студентом можна було без конкурсних екзаменів, що були обов'язковими в польських технічних закладах і служили дуже вигідним засобом для недопущення українців до так бажаної технічної освіти.

Організоване життя українських студентів в Данцигу розпочалося з припливом великої кількості студентів восени 1922 р. Між прибулими було декілька десятків студентів, що навчались у львівській Політехніці та були членами українського студентського товариства «Основа», заснованого у 1897 р. [2]. На основі привезеного зі Львова статуту почалися організаційна робота по створенню подібного товариства у Данцигу. Змінивши та доповнивши привезений статут «Основи» до вимог статуту сенату Політехніки Вільного міста Данциг, ініціатори створення студентського товариства в Данцигу провели 15 жовтня 1922 р. установчі збори, на яких оформили правовий статус товариства під назвою «Союз українських студентів «Основа» при Високій Технічній Школі Вільного Міста Данцигу» (рис. 1).

Члени «Основи» були різних політичних переконань. Переважали національно думачі студенти, але була і група студентів лівих переконань на основі початкових успіхів «українізації» на Великій Україні. Політичні суперечки не давали можливості вести будь яку позитивну роботу. Гуртки національно свідомих студентів «Основи», починають перетворюватися в корпорацію, беручи за зразок студентські корпорації німецьких студентів.

Українським студентам імпонували не лише німецькі стрічки, шапки, відзнаки, емблеми, шрами на обличчі з поєдинків честі, а й їхня дисциплінованість, точність, відповідальність, самодисципліна, взаємодопомога, якої так бракувало нашим студентам тих часів. Студентам із слабким знанням німецької мови, а часто й із слабкою середньошкільною підготовкою вкрай необхідна була товариська допомога старших студентів. Таку допомогу міг дістати молодий студент не в багаточисленному колективі, а лише в тісній гуртці корпорації, що слідувала за успіхами своїх членів. Та найбільша заслуга корпорацій була в тому, що вони створили товариську атмосферу для своїх членів, які опинилися в чужому середовищі, дала їм гурт товаришів, які залишилися добрими приятелями на все життя.

Слід зазначити, що найдавніша українська корпорація існувала в Чернівцях ще з 1906 р. (рис. 12-13). В значній мірі під її впливом почали утворюватись українські корпорації серед студентів в інших містах Європи [3].

Уже наприкінці 1923 р. Володимир Бачинський та ще кілька осіб почали організовувати корпорацію, що отримала назву «Чорноморе». Та справа легалізації корпорації наштовхнулася на Об'єднання Німецьких Студентів, яке вважало, що має виключне право на корпораційну форму студентських товариств, а також на проведення ними різноманітних свят, інавгурації нового ректора та щорічних балів з цього приводу.

Польські студентські товариства також домагались створення корпорацій, але німецьке студентство та ректорат категорично стояли на позиції, що корпорації та святкування є виключно німецькою традицією і не допустили до участі в них польських студентів.

А заснування української корпорації, для нібито заприязненої нації, при тихій згоді німецького студентства було погоджене і легалізоване, але за умови що українці будуть брати участь в корпораційних заходах як гості без своїх корпораційних прапорів. Ця умова, чи виняток, зроблений початково для «Чорномора», був пізніше поширений на всі зареєстровані при Політехніці українські товариства. Тож по два представники від українських корпорацій з стрічками та корпораційними шапками і

відзнаками, але без прапорів, були завжди присутні на святі інавгурації нового ректора та на інших офіційних заходах.

Остаточно ректорат після довгих переговорів затвердив статут корпорації «Чорноморе» 10 лютого 1924 р. Цей день став річницею заснування корпорації «Чорноморе» [4].

Ось як згадує про символіку корпорації «Чорноморе» Зеновій Кохановський: «Нашими красками стали барви чорна-синя-чорна... Студентська шапка мала форму дещо зреформованої мазепинки з нашивкою-монограмою і була чорна (рис. 2). Клич обрали: «Честь, Україна, Товарискість». З перших букв клича уложили емблему і на її взір виконали срібну відзначку, яку носили в кутку лівої вилоги маринарки... (рис. 3). Нам приділили місце у вестибулі Політехніки, де щоденно о год 10-ій рано збирались студенти на стоячий конвент, кожен коло гербу своєї корпорації, що був уміщений на колоні чи стіні і представляв артистично виконану емблему. Ми мали такий герб проекту Ковжуна, як рівнож за його проектом були зроблені печатка і заголовний напис на письмових бланках Корпорації.» [1].

Корпорація «Чорноморе» прийняла за свій гімн стрілецьку пісню з такими словами: «Не сміє бути нас страху, ні жадної тривоги, бо ми є лицарі грізні Залізної Остроги». За активну працю в корпорації деякі члени по закінченню навчання нагороджувались золотими персями з емблемою «Чорномора» [1].

Легалізація корпорації «Чорноморе» спричинила виникнення інших корпорацій. Уже на початку 1924 р. з нестатутного гуртка студентів – членів УВО, створилася корпорація «Зарево» під кличем «За Волю України». Емблема товариства була виконана в чорно-багряно-чорних кольорах (рис. 4). Шапка корпорації була округла багряного кольору (стилізована під стрілецьку) з нашивкою-монограмою (рис. 5) [1].

А 24 лютого 1924 р. створюється при «Основах» ще одна корпорація, що взяла назву «Галич» під кличем «Вітчизна, Честь, Обов'язок». Корпорація мала свій статут, правильник, відзначку (рис. 6), емблему в блакитно-біло-золотистих кольорах та гімн. Шапка була плоска з чорним дашком із золотим обідком. Членом корпорації «Галич» був Роман Шухевич, пізніше ген. УПА [7].

Усі корпорації були «бючі», тому що вимагали, щоб образи честі, яких не можна було полагодити мирним способом, були вирішені у двобої на шаблях. Тому всі члени корпорацій володіли мистецтвом двобою на шаблях. Правда, поєдинків між українськими студентами в Данцигу було небагато, але сама ідея оборони честі мала ту користь, що змушувала не охочого до двобою, бути поміркованим у своїх висловах та вчилах [6]. Вдалося виявити таку невстановлену корпораційну відзначку, що, ймовірно, належала студенту-секунданту на таких поєдинках (рис. 9).

Діяльність корпорацій «Чорноморе», «Галич» та «Зарево» в Данцигу швидко поширилася на інші українські студентські осередки Львова, Відня, Праги, Берліну, Риму, Варшави, Познаня й Кракова, що мали з ними спільні ідеологічні засади, статуту, але із своїми назвами – «Багряний Цвіт», «Дніпро», «Запоріжжя», «Чигирин» у Львові; «Сян», «Запоріжжя», «Хортиця», «Запоріжжя» у Варшаві та «Заграва» у Кракові (рис. 10) [5]. Єдина дівоча корпорація «Заграва» у Кракові мала відзначку з абрєвіатурою «У.В.Ч.» – ймовірно клич «Україна, Вірність, Честь».

Під однією назвою часто існувало декілька корпорацій у різних містах Європи. Ймовірно, всі вони мали свої корпораційні відзнаки, більша частина яких поки що не виявлена, або не ідентифікована (рис. 7–8). Деякі відзнаки реконструйовані на основі фотографій, письмових бланків та печаток на телеграмах [8] (рис. 4, 5, 6, 11, 12, 14).

Усі ці відзнаки надзвичайно рідко зустрічаються, бо й самі корпорації були малочисленими – по 20–25 членів. Так за 24 роки існування (1921–1945 рр.) данцигську Політехніку закінчило понад 200 українських студентів. Майже усі студенти, що закінчили навчання до 1939 р., повернулися на Галичину і зробили великий внесок в розбудову рідного промислу. А п'ятеро студентів (Стрільбицький, Лукомський, Іванів, Павлюк та Сенишин), виїхали на Радянську Україну, щоб, як їм мріялось, прикласти свої знання до розбудови рідного краю, але під час сталінського геноциду проти української інтелігенції закінчили своє життя на Соловках чи Білморканалі.

Список літератури:

1. **Пропам'ятна** книга Данцігерів. Історичні нариси та спомини колишніх студентів Політехніки Вільного Міста Данцигу. – Філадельфія–Торонто–Нью-Йорк, 1979.
2. **Основа** // Енциклопедія українознавства. – Т.5. – Львів, 1996. – С.1894.
3. «**Запороже**» // Енциклопедія українознавства. – Т.2. – Львів, 1993. – С.754.
4. **Утриско М.** Студентська корпорація “Чорноморе” // Рененсбург. Статті - спогади документи До історії української еміграції в Німеччині після другої світової війни. Наукове товариство ім.Шевченка. Український архів. Т.XL. – Нью - Йорк-Париж- Сідней –Торонто, 1985. С. 387.
5. **Корпорації** // Енциклопедія українознавства. – Т.3. – Львів, 1994. – С.1141.
6. **Пасіка В.** З життя українських студентів в Данцигу.// Діло, 1924, 9 серпня.
7. **Стахів Р.** 20-ліття Союзу Українських Студентів «Основа» в Данцигу. // Краківські Вісті, 1934, ч.185-187.
8. **Повернення** Україні Богдана Лепкого. Книга друга // Чикаго-Україна, 1996. – С.190.

Рис. 1. Відзнака студентського товариства “Основа” в Данцигу

Рис. 4. Відзнака корпорації “Зарево” в Данцигу

Рис. 5. Відзнака головного убору корпорації “Зарево”

Рис. 2. Відзнака-нашивка з головного убору корпорації “Чорноморе”

Рис. 3. Відзнака корпорації “Чорноморе”

Рис. 6. Відзнака корпорації “Галич” в Данцигу

Рис. 7, 8, 9. Невизначені відзнаки студенських корпорацій

Рис. 10.
Відзнака корпорації "Заграва" в Кракові

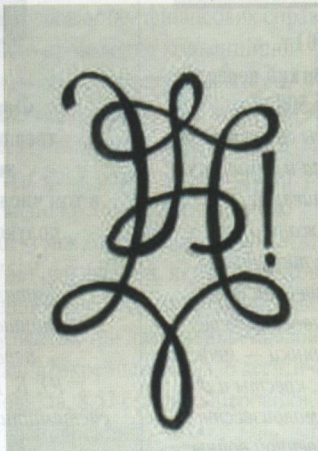

Рис. 11. Відзнака корпорації
"Запороже" в Кракові

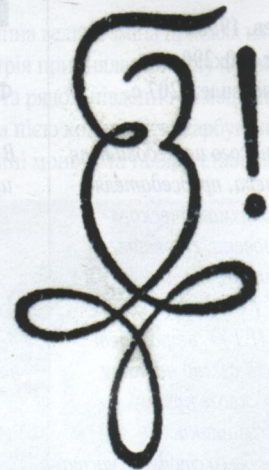

Рис. 12. Відзнака корпорації
"Запороже" в Чернівцях

Рис. 13. Відзнака
до 50-ти річчя корпорації
"Запороже" в Чернівцях

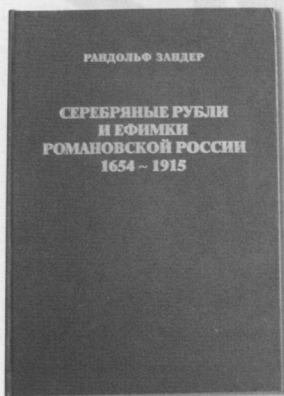

Рис. 14. Відзнака корпорації
"Хортиця" в Кракові

Все указанные книги можно получить по почте, отправив почтовый перевод в адрес редакции журнала: Максим Загребя, а/я 43, Киев, 02147, Украина. Не забудьте указать в графе почтового перевода «Для письменного сообщения», обратный адрес, фамилию автора и название книги. Предложение действительно до 30 ноября 2006 г.

Рандольф Зандер

**СЕРЕБРЯНЫЕ РУБЛИ И
ЕФИМКИ РОМАНОВСКОЙ
РОССИИ
1654–1915**

Киев, 1998 г.
Формат 210×290 мм,
твердый переплет, 207 с.

Книга американского исследователя и коллекционера, председателя русского нумизматического общества, человека, стоявшего у истоков издания журнала, «JOURNAL OF THE RUSSIAN NUMISMATIC SOCIETY», отражает американский взгляд на нашу историю сквозь призму нумизматики.

Этот взгляд, как бы со стороны, часто неожиданный, странный и интересный для нас, воспитанных на определенных исторических штампах. Это — беспристрастное мнение человека, увлеченного коллекционированием русских монет.

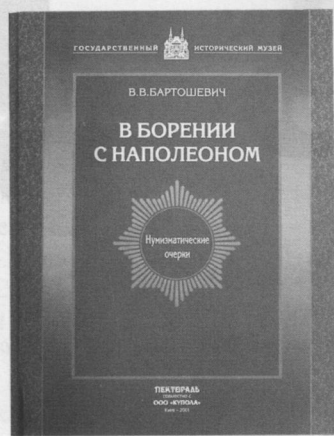
Коллекционеры откроют для себя много нового, ибо в книге собраны сведения, почерпнутые автором из русскоязычных источников, не всегда доступных читателю. Легкий, эмоциональный и доступный стиль изложения делает книгу увлекательной, в ней чувствуется интерес автора к нашей истории.

На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
по Украине — 55,- грн.
Россия и СНГ — 460,- руб.

В. В. Бартошевич

**В БОРЕНИИ
С НАПОЛЕОНОМ
НУМИЗМАТИЧЕСКИЕ ОЧЕРКИ**

Киев, 2001 г.
Формат 218×288, мягкий переплет,
210 с., тираж 500 экз.

В книге опубликованы десять работ известного историка и нумизмата В. В. Бартошевича.

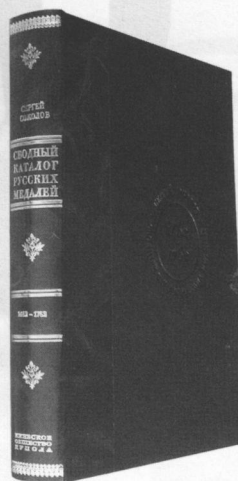
Разные по содержанию, они объединены общей тематикой: история Отечественной войны 1812 г. рассматривается через памятники нумизматики — медали, ополченские знаки, кресты и др. Автор раскрывает малоизвестные стороны Отечественной войны, анализируя нумизматические и письменные источники, обширную мемуарную литературу и изобразительный материал. В «Приложениях» приводится именной указатель, перечень иллюстраций, библиографическая справка и список сокращений. Для специалистов-нумизматов, музейных работников, историков широкого профиля, а также для читателей интересующихся историей.

На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
по Украине — 57,- грн.
Россия и СНГ — 460,- руб.

Сергей Соколов

**СВОДНЫЙ КАТАЛОГ РУССКИХ
МЕДАЛЕЙ
1462–1762 гг.
Том I**

Киев, 2005 г.
Формат 210×290 мм,
твердый переплет, 500 с.,
тираж 1000 экз.,
в том числе 100 экз. в подарочных
полукожаных переплетах.

Каталог, представленный вниманию читателей, является первой, после трудов Ю. Б. Иверсена, попыткой систематизировать медали России. Каталог готовился на протяжении десятилетия и был практически закончен к 2000 г.

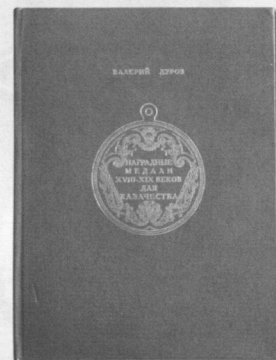
В процессе работы накоплен значительный документальный материал, изучено большинство публикаций по медальерному искусству последних двух столетий.

Работа над каталогом продолжается. В очередном томе публикуются медали портретной и исторической серий, а так же медали царствования императрицы Екатерины II. Отдельные главы первого и второго томов публиковались в журнале «Нумизматика и фалеристика». Цены — в долларах США, ссылки на аукционы Европы, России, США.

На русском языке.

Валерий Дуров

**НАГРАДНЫЕ МЕДАЛИ
XVIII–XIX ВЕКОВ
ДЛЯ КАЗАЧЕСТВА**

Киев, 2000 г.
Формат 220×290 мм,
твердый переплет, 160 с.

Наиболее полно на сегодняшний день описывает историю наградных медалей для иррегулярных войск императорской России: Донское, Запорожское, Черноморское, Яицкое (Уральское), Волжское, и Оренбургское казачьи войска. Книга богато иллюстрирована. Составной частью книги является каталог медалей. На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
По Украине — 100,- грн.
Россия и СНГ — 950,- руб.

Цена с пересылкой по почте:
В ледериновом переплете
по Украине — 265,- грн
Россия и СНГ — 2.500 руб.
В кожаном переплете
по Украине — 375,- грн.
Россия и СНГ — 3.500,- руб.

Таляр Марії Терези

Олександр Огуй (Чернівці)
Олександр Каглян (Київ)

Таляр Марії Терези (1740—1780), карбований за конвенційною стопою (39,5 мм, вагою 28,0668 г), можна вважати не лише найвідомішою срібною монетою світу, а й особливо актуальною для Західної України. За іронічними словами Г. Дроздовські [Drozdzowski, 1984: 32], на буковинках початку XX ст. жіночі монетні прикраси – салби – часто містили великі таляри Марії Терези, “улюблені як тут, так і в Ефіопії”. І це дійсно так. За результатами проведеної авторами вибірки на матеріалі 82 буковинських салб, із 2500 виявлених на них монет 454 припадали на посмертні левантинські таляри Марії Терези і лише 6 її прижиттєвих емісій, не рахуючи ще 33 таляри інших правителів [Огуй, 2005], тобто таляри Марії Терези склали майже 1/5 матеріалу монетних прикрас.

Розглянемо системно ці популярні монети, що ще не стали предметом окремого розгляду. Для цього зупинившись на історико-економічних чинниках появи цих талярів, визначимо їх основні видозміни, розміри емісії як за життя правительки, так і по її смерті; встановимо основні різновиди.

Коротка історія становлення монетної системи Австрії

Як відомо, Марія Тереза вступила на престол відразу після смерті свого батька Карла VI 20 жовтня 1740 р., за її словами, “без грошей, без кредиту, без армії, без власного досвіду та науки, наостанок також без порад і розрад”. Відразу ж розпочавши боротьбу на руках із малим Йосифом (майбутній імператор Йосиф II) за свій спадок проти численних претендентів на престол (Фрідріх Великий та ін.), вона набирався необхідного досвіду, розбудовуючи армію, що вимагало грошей. Тому вона насамперед узялася за зміцнення фінансів та створення монетної системи, що відповідала потребам часу.

Як відомо, архаїчна фінансово-грошова система Австрії, що ґрунтувалася на

лейпцизькій стопі 1737 р., знаходилася після сілезьких воєн на межі краху. Імператриці повезло знайти відповідну людину для владнання фінансових справ. Сілезький граф Фрідріх Вільгельм фон Гаугвіц, якого, як писала Марія Терезія, “провидіння Боже послало на благо її земель”, доклав значних інтелектуальних та вольових зусиль до проведення грошової реформи.

Упорядкувавши податкову систему, саме він створив у 1749 р. “Directorium in publicis et cameralibus”, яке (за допомоги банківських домів, у т. ч. Неттїне, Фріса та ін.) зайнялося новим урегулюванням фінансових справ та підготувало проведення конвенційної реформи. В основу монетної системи, запровадженої за законом від 7 жовтня 1750 р., граф фон Гаугвіц поклав “рейнський флорин” (р. фл.), розмінний на срібні, а згодом і мідні крейцери. За монетною конвенцією між Австрією та Баварією (21.09.1753) цей флорин, якому за обігую монету відповідав гульден (Gulden), містив: два півгульдени, три двадцятикрейцеровики, 3/4 сімнадцятикрейцеровиків, 6 десятикрейцеровиків, 8,57 семикрейцеровиків, 12 п’ятикрейцеровиків, 20 трьохкрейцеровиків, 60 крейцерів та 120 денаріїв конвенційною монетою, карбованих з кельнської марки срібла (283 г срібла). Два лічильних флорини або гульдени складали, за цим циркуляром, 1 таляр (Thaler), який був полегшим зріцем попереднього, т. зв. спеціального таляра (Speciesthaler). Саме таляри набули торгівельний характер (особливо левантинський таляр Марії Терези 1780 р., що став своєрідною “експортною валютою”) [див. Огуй, 1997, с. 133-134; 2005, с.98-106; Probst 1994, с.494-497].

Основні типи австрійських талярів

В 1741 р. з’явилися перші срібні «спеціальні» таляри з портретом молодої правительки (рис. 1) та її титулом ерцгерцогині Австрії, королеви Угорщини та Богемії, карбовані за стопою 1737 р. та за

інструкцією від 17 липня 1742 р. (28,82 г 875 проби) [Szaivert 1991, с. 9]. Для Угорщини цим талярам відповідали мадонталяри, назва яких походить від зображеної на них Матері Божої з немовлям (рис. 2).

На талярі від 1746 р. титул доповнено написом, що вона є імператрицею Священно-Римської імперії, оскільки 25 вересня 1745 р. її чоловіка – Франца Стефана Лотаринзького коронували в Франкфурті імператорською короною (рис. 3, 4).

Наступна велика зміна припала на 1753 р., коли Австрія прийняла монетну конвенцію з Баварією та рядом південно-німецьких держав. За цією конвенцією карбувалися конвенційні монети та таляри стабільної

Дівчина-галичанка з талярами М. Терези (нижній ряд).

Марія Тереза, Божою милістю імператриця Священної Римської Імперії, королева Угорщини, Богемії, Галичини та Володимерії (Волині), ерцгерцогиня Австрії, княгиня Трансільванії, герцогиня Бургундії, Брабанту, Люксембургу, Мілану та Мантуї, графиня Фландрії, Тіролю та Гориції, маркграфиня Бургау та Штірії.

високої якості (28,06 г 833 проби). На гурті талярів (завдяки технічному нововведенню шпіндельних пристроїв замість валикових) з'явився високорельєфними літерами девіз імператриці JUSTITIA ET CLEMENTIA (Справедливість і м'якість), що не давав зрізувати чи спилувати гурт, тобто проводити стандартну практику тих часів (рис. 5–7).

У 1765 р. імператриця зображена на талярах у великій вуалі – помер її коханий чоловік Франц Стефан (рис. 8).

Східний ринок відмовився приймати таляри з великою вуаллю. Це дійшло до того, що наступними роками було карбовано на монеті зображення імператриці без вуалі, проте з датою 1765 (рис. 9–11).

У 1772 р. проблему було розв'язано тим, що важку вуаль (рис. 12) було замінено легкою, ледь видимою, проте монети залишалися подібними до емісій 1765 р. (рис. 13–16).

Вуаль збережеться на талярах старіючої імператриці аж до її смерті в 1780 р.

Поряд із портретними талярами (у т. ч. італійськими скудо) карбувалися й непортретні емісії. “Мадонні” емісії Угорщини (1767–1780), що замінили портретні випуски (1741–1765), містили на аверсі щит із угорським гербом, який несуть два ангели, а на реверсі – зображення Мадонни з дитиною – Христом (рис. 17).

На важчих, т. зв. нідерландських (рис. 18) «коронних» кронталярах (1755–1780: 29,44 г 873 проби), що замінили портретні (рис. 19) дукатони (1749–1754: 33,23 г 873-ї проби), за традиціями

брабантських патагонів XVII ст. карбувався символ Нідерландів – косий бургундський хрест св. Андрія з чотирма коронами на аверсі та австрійським двоголовим орлом з п'ятьма гербами: центральним австрійським, угорським, богемським, штирійським та міланським на реверсі.

Таляри Передньої Австрії (1765–1767) містили напис та герб Бургау, який тримають два грифони (рис. 20), а на йоахімталярах, що інколи чеканили в Моравії, в щиті на грудях імперського орла зображений Св. Йоахім та чеський лев (рис. 21). До талярів Марії Терези можна віднести і міланське скудо з її портретом (рис. 22).

Ще в 1750-х роках портретні таляри потрапили на східний ринок, де вони завдяки своїй захищеності стали улюбленими засобами платежу та жіночими прикрасами, які засвідчували певний ступень соціального багатства. На Сході їх можна було певною мірою вважати фінансовою страховкою, що гарантувала певний прожитковий мінімум при неладах у сімейному житті. В обмін на предмети розкоші (шовк та каву) ці монети велетенським обсягом поступали в Турецьку Порту та на Левант (Схід), звідки вони й отримали своє найменування левантинські. Сфера циркуляції монети простягалася від Балкан та Греції (що належали Туреччині) через Африку, Абіссінію та Аравію аж до Яви. Спроба замінити таляри Марії Терези талярами її чоловіка Франца I та сина Йосифа II виявилася безрезультатною – східний ринок не прийняв ці монети [Munze-800: 14]. Через це популярні таляри, що користувалися стабільно високим курсом, незмінною вагою та пробою, гарною збереженістю в обігу та добрим захистом від фальшування, намагалися імітувати ще за часів життя Марії Терези. Імітації карбувалися в республіках Венеції та Пагузі. Імітував таляри і власний чоловік – Франц Стефан, і ворог – Фрідріх Великий [Alram 1992: 11]. Більше того, у той час, коли

Марія Тереза після 7-літньої війни намагалася виконати свої боргові зобов'язання, прусський король разом із своїм директором монетарної справи Й. Ф. Грауманном намагалися вийти із фінансових труднощів погіршенням власних карбувань. Він і взявся за виготовлення талярів Марії Терези “у пруській манері”, яку не можна позначити іншим чином, ніж фальшування. Проте за своїм обсягом ця продукція поступилася суто австрійським емісіям.

Монетні двори та обсяги прижиттєвого карбування для Леванту

За часів Марії Терези (1740–1780) монетну продукцію випускали територіальні монетні двори, які функціонували в австрійському Відні, штирійському Граці, тірольському Галі, угорській Кремніці, чеській Празі, угорсько-трансільванській Надьбані, трансільванському Карлсбурзі, передньо-австрійському Гонцбурзі, бельгійському Брюсселі та ін. Вони позначалися на монетах певними геральдичними символами (рис. 23, 25, 29, 31) та скороченими надписами – назвами дворів (рис. 5, 33, 27), їх управителів та майстрів (ймовірно, для контролю за якістю продукції) (рис. 24, 26–28, 30, 32–34).

Монетна продукція виготовлялася зі срібла ерального (державного), видобутого на рудниках, та приватного, з якого карбувалися великими обсягами таляри. Закупівлю приватного срібла та продаж готових талярів на Левант (Близький Схід) організував барон Й. фон Фріс, який мав добрі «бізнесові» задатки. За посередництва Й. Фріса лише з 1752 по 1763 рр. було продано Туреччині через сусідню з Буковиною Трансільванію понад 8 млн левантинських талярів для подальшого їх перекарбування на турецьку монету чи на перепродажу [Probst 1994: 508–509]. Крім них, на Близький Схід, де ці монети (особливо із зображенням Марії

Терези завдяки їх якості) користувалися підвищеним попитом, надійшло ще 9 млн. талярів. У 1751–1763 рр. чистий прибуток від продажу 17 млн. талярів склали 1,25 млн. фл. (66,5 % відійшли державі та 38,5 % – Фрісу), а з 1763 р. барону діставалося вже 64 % прибутку, після чого уряд відмовився подовжувати співпрацю з ним. Надалі уряд намагався одноосібно втримувати щорічний прибуток з талярного карбування в межах 70 тис. фл. [Peez 1898: 44–45].

До 1750-х років таляри (у т. ч. і левантинські) карбувалися на різних монетних дворах. Одним із найпотужніших був монетний двір у Галі (Тіроль). У 1748 р. його було технічно переобладнано – замість валкового пресу (на водяному приводі), що давав нерівний гурт, срібло з якого легко могли підрізувати підприємливі люди, було вперше використано шпindelне карбування. Саме це карбування давало виразний гурт з рельєфними літерами, що унеможлилював обрізування монет. У 1750 р. з'явилося нове монетне розпорядження, спрямоване на збереження якості таляра. За цим розпорядженням, для торговців стало вигідно здавати сирцеве срібло на перекарбування в таляри для їх подальшого збуту на Близькому Сході. Для цього утворилося два акціонерних товариства: одне із них експортувало таляри на Схід водним шляхом, а інше – суходолом. Монетний двір Галь досяг свого апогею в 1764 р., коли в Галі було перекарбовано в таляри 50 т сирцевого срібла. Одна третина прибутку дісталася державі, а дві третини – торговцям.

Про один із гальських торгових домів, який не був найбільшим постачальником срібла, відомо, що тими роками він отримував щорічно фантастичну суму в 120 тис. гульденів. Загалом Галь до 1764 р. накарбував 17 млн талярів. У 1764 р. Галь під тиском конкурентів змушений був поступитися своїм південнонімецьким конкурентам. Враховуючи за таблицями дослідників [Moser, с.208] номінальну вартість монет, загальний обсяг монетної продукції Галю 1740–1780 рр. склав 49,08 млн фл., із яких 37 млн 945 тис. фл. припадало на таляри (переважно левантинські), 85% яких було відкарбовано до 1765 р. (рис. 5, 10, 12, 25, 26)

З 1764 р. – після розриву контракту з Фрісом, фірми якого знаходилися в Галі –

М. Тереза на початку свого правління.

Монетне управління (Muenzamt) зробило основним монетним двором для карбування левантинських талярів Гюнцбург, заснований для забезпечення монетною продукцією всієї Передньої Австрії. Завдяки близькості до Аугсбурга та до його численних банків він був ідеальним стартовим місцем для карбування левантинських талярів. Це призвело до наростання емісії Гюнцбурга. У 1764 р. там, наприклад, накарбували 2,512.905 левантинських талярів (тобто понад 5 млн фл.) [Peez 1898: 81], а в 1767 р. – 5,537.401 фл. з 13,1 млн фл. всієї монетної продукції. За наявними матеріалами видно, що інші – неталярні карбування займали щонайбільше 2,5 % всіх монет, тобто обсяг іншої монетної продукції Гюнцбурга наближався до 2,5 млн фл. розмінної монети, яка залишалася в країні для потреб внутрішнього ринку. Левантинського

Імператор Франц I Лотарінгський та М. Тереза в сімейному колі.

карбування, яке не потрапляло в місцевий обіг, мало перевищити за наближеними розрахунками 100 млн фл. (тобто до 50 млн екз.) (рис. 13, 33, 34).

Що стосується Відня, то в 1751—1763 рр. у Відні з'явилося понад 5,18 млн талярів (сумою на 10,37 млн фл.), у 1764 р. — ще 1,49 млн екз. (2,98 млн фл.) [Peez 1898: 44], а в 1767 р. талярів та півталярів було накарбовано відповідно на 2,087.200 та 90.014 фл. [Becher 1838, I, 1: 182—183]. З 1771 р. емісія талярів зменшилась і до 1780 р. досягла всього 1.120.404 талярів (тобто 2 млн. 240,8 млн фл.) (рис. 3, 8, 9, 23, 24). Таляри з'являлися і в Празі (рис. 6, 14, 15, 29), і в Граці, проте незначними тиражами (разом до 2 млн фл. за 1740—1780). В угорській Кремніці карбувалися “мадонні таляри”, причому їх з'явилося в 1767 р. майже в 40 разів менше ніж у Відні — всього відповідно на 50.828 фл. [Becher 1838, I, 1: 182—183]. Лише в 1780 р. ці таляри, які так і не стали левантинськими — східний ринок їх не прийняв, досягли обсягу 360,3 тис. фл., маючи попередніми роками — після 1754 р. значно менші емісії [Peez 1898: 81]. Загалом у Кремніці було накарбовано в 1741—1780 рр. всього до 8,9 млн фл. (по 150 тис. талярів щороку) із 67,5 млн фл. монетної продукції (рис. 2, 4, 7, 11, 17, 28).

Грошовий обіг Австрії доповнювали регіональні випуски Бельгії — срібні півкронталери 1755—1765 рр. (8,7 млн екз.) та кронталери (рис. 18) 1755—1779 рр. (8,6 млн екз.), середньорічні випуски якої (250 тис. монет на рік) перевищували емісії Кремніці майже вдвічі. Однак і ці монети не стали левантинськими — вони обслуговували потреби промислово розвинутої провінції. Згодом за правління Йосифа II (1780—1790), [див. Krause 1994; 1995], Брюссель випустив по 5,6 млн половинок та цілих кронталярів 1781—1790 рр. (тобто по 390 тис. монет щороку) і 30 тис. половинних та цілих суверенів 1786—1790 рр.

Що ж до обігу тих земель, де не було монетарень (міста Лінц, Брно, Лайбах, Клагенфурт, Львів), то там перебували монетні спеціалісти (Muenzprobierer), які забезпечували “погашення” (придбання) виробів із золота та срібла, що, за винятком галицького срібла, доставлялися переважно до центральної монетарні у Відень. Крім того, віденська монетарня забезпечувалася міддю, сріблом та золотом із

нижньоавстрійських Аннаберга та Нойзоля (Neusohl), де й виготовлялися мідні заготовки для Кремніці. Кремніца використовувала переважно золото та срібло із нижньоугорських родовищ, а також надходження зі Львова.

Посмертні випуски у часи монархії

Після смерті імператриці карбування талярів було на час припинено. Проте торговці сріблом та талярами із Аугсбурга переконали цісаря Йосифа II надати дозвіл до подальшого карбування талярів, датованих 1780 р. — роком її смерті. Оскільки ці таляри із зображенням Марії Терези користувалися на сході завдяки їх якості великою популярністю, то за згодою цісаря продовжилося їх карбування для Леванту (Ліван, Сирія, Палестина, Туреччина), “допоки існуватиме потреба”, а згодом для торгівлі з державами Північної Африки (Абіссінією: Ефіопією, Занзібаром та Суданом), де їхня вартість становила 2,5-4 тис. каурі [див. Воронов 1986: 66; Coffing 1982: 59—62].

Спершу ця талярна монета (з ініціалами SC, SF) карбувалася в Гюнцбурзі, (маркграфство Бургау) що знаходився в т. зв. Передній Австрії (нині Баварія). На аверсі таляра з Гюнцбурга, який став предметом наступних наслідувань — портрет імператриці старшого віку з брошкою в 9 перлів (і без перлин) та у вуалі, яка з урахуванням побажань арабів є невеликою на розмір (рис. 35). Напис M.(ARIA) THERESIA D.(EI) G.(RATIA) R.(OMANORUM) IMP.(ERATRIX) HU.(NGARIAE) BO.(HEMIAE) REG.(INA) означає “Марія Терезія, Божою милістю римська імператриця, королева Угорщини та Чехії”. Під бюстом — ініціали S.F. на позначення імен двох монетних службовців із Гюнцбурга 1780-х рр.: Тобіас Шьобль (Thomas Schoebl: S) та Йосиф Фабі (Joseph Faby: F). У 1792-1796 та в 1799 рр. виник варіант TS-IF [Novotny, 2003, с. 161].

На звороті монети розміщено імперського подвійного орла з австрійським щитом посередині (геральдично: срібна полоса на червоному фоні), оточеним чотирма гербами: Угорщини з Словаччиною (полоси та хрест), Богемії (лев), Бургундії та Бургау (Гюнцбург). Напис ARCHID.(UX) AUST.(RIAE) DUX BURG.(UNDIAE) CO(MES). TYR(OLYS) перекладається як “Ерцгерцогиня Австрії, герцогиня

Бургундії, графиня Тіролю, 1780”.

Карбування левантинських талярів було згодом продовжено у Відні на тодішній цісарській монетарні (вул. Гімеллфортгассе). На віденських карбуваннях було знято стандартні S.F., а з'явилося позначення I.C. — F.A. під кігтями орла, що вказували на ймення монетного майстра Йоганна фон Кронберга (Johann von Cronberg: I.C.) та управителя монетарні Франца Айхерау (Franz Aicherau: F.A.). Цей тип монет карбувався з 1780 по 1795 р. (рис. 36).

У ході наполеонівських воєн (1792—1815) Австрія була змушена відступити Бургау (Передню Австрію з Гюнцбургом) Баварії, внаслідок чого монетарню там було закрито. Для подолання дефіциту талярів для левантинської торгівлі карбування було продовжено у Відні (згодом і по нині з ініціалами S.F.) та в ряді інших міст (рис. 37, 38).

Монетарня Карлсбургу (нині Альба-Юлія, Румунія) карбувала левантинські таляри періодично з 1788 по 1820 р. Більшість карлсбурзьких карбувань можна відрізнити за ініціалами A.H.-G.S. під кігтями орла, які вказують на прізвища тодішніх майстрів (рис. 39, 40).

Монетарня Праги випустила левантинські таляри з 1836 по 1842 р. (точніше, в 1836—37 та в 1841—42 рр.) загальним обсягом 245789 екз. Характерною ознакою перших емісій є ініціали P. S. — I. K. (рис. 41)

Угорський Кремніц (нині м. Банська Штявница у Словаччині) випустив у 1784 р. рідку серію таляра. Монетні двори в італійському місті Мілан випускали таляри у 1790—1802 (рис. 42) та 1817—1846 рр. (з перервою у 1824—1831 рр.), а у Венеції — з 1820 по 1866 р. (перерва у 1847 р.). Італійські таляри (попри типові SF) виявляють ще ряд специфічних відмін [Novotny, с. 161—162; Peez, 82—85].

Орієнтація на створення єдиної німецької держави призвела в 1857 р. до спроби уніфікації грошових знаків у т. зв. Монетному Союзі (Muenzverein). Попри те, Австрія зберегла за собою також право карбувати за конвенційною стопою 1753 р. торговельні монети: таляри Марії Терезії (так звані левантинські таляри курсом в 2 фл. 10 кр.) і дукати (курсом понад 5,5 фл.), що складали відповідно 9,88 % та 22 % австрійської монетної продукції того часу

[Griessmeier 1914: 67; 73]. За десятиріччя (1857—1867) нових левантинських талярів накарбували на 31,63 млн. фл., тобто до 15,5 млн штук. З 1866 р., після відділення Мілану та Венеції, технічно найкраще оснащений Відень перейняв на себе карбування левантинських талярів. З 1867 по 1892 р. їх було накарбовано у Відні 30,3 млн екз. 60,5 млн фл. [Peez 1898, с.85]. При цьому вже в 1879 р. нелевантинський таляр став історизмом — саме тоді відкарбували останні пам'ятні таляри.

Тотуючись до реформи, міністерство фінансів у квітні 1892 р. продовжило дію імперського патенту від 17 квітня 1858 р. про обмін конвенційної монети в державних касах до 31 грудня 1892 р., після якого монети буцімто втрачали вартість. За інформацією чернівецького фінансового управління, кронталяр (хрестовий таляр з короною) відповідав 2 флоринам 30 кр., а левантинські таляри — 2 фл. 13 кр. [Gaz. Buc. — 1892. — 20. Aug./ 1 Sept. (№ 66): 3]. Тому в серпні 1892 р. директор Віденської монетарні П. фон Прегенбург (P. von Praegenburg) в інтерв'ю з кореспондентом "Bukowiner Revue" [BR. — 1892. — 21 серпня (№ 1177): 6—7] зазначив, що карбування левантинських талярів для Абіссинії (!) призупинено — чекають на розпорядження зверху. Дискусії засвідчили, що ці монети приносили значний прибуток у східній торгівлі (як указувалося в тогочасних довідниках, із північноафриканськими Суданом, Абіссинією, Занзібаром тощо. Тому згодом — наприкінці 1892 р. — року карбування (та й вільний продаж і в межах імперії) левантинських талярів із зображенням Марії Терезії, які не вкладалися в нову монетну стопу, було повторно дозволено до 1899 р. Уже в 1897 р. їх з'явилося до 20,3 млн екз. [Peez 1898,

с.85]. При собівартості срібла на 2 крони 45 гелерів, ці монети, популярні й серед сільського населення (в т. ч. і Буковини, і Галичини), отримали в монархії завищений курс в 4 крони 21—27 гел. [Griessmeier 1914: 67; Hickmann 1911: 27].

За пізнішим цісарським розпорядженням від 21 вересня 1899 р. визначалося, що з 1 січня 1900 р. "коронова валюта остаточно проголошується єдиною державною валютою і стає складовою всіх існуючих правових та економічних відносин", тому всі розрахунки мають проводитися в ЗКВ. Попередні торговельні монети АВ (золоті дукат; 4 та 8 флоринів; срібні левантинські таляри), що в країні "більше не володіють купівельною спроможністю", офіційно знімалися з обігу [Probszt 1994: 545], зберігаючи певний грошовий курс, відзначений вище. Карбування левантинських монет, однак, було продовжене і надалі — цього вимагали потреби східного ринку.

В Австрії таляр втратив силу платіжного засобу в 1858 р., але залишався в обігу до 1892 р. — до запровадження ЗКВ. На 1897 р., за даними дослідників, було карбовано понад 200 млн екз. цієї монети. У Північній Африці та в арабському світі цей таляр залишався до 1960 р. якщо не державним, то вживаним платіжним засобом.

Випуски левантинських талярів у ХХ ст.

Попри запровадження ЗКВ Австрія продовжувала з деякими інтервалами карбування левантинських талярів у Відні. Після створення Австрійської республіки карбування монет було продовжено, причому в ексклюзивних випадках таляри Марії Терези карбувалися не лише в сріблі, а й у міді та золоті. Так, у 1926 р. імператор Ефіопії Хайле Селасіє, відвідавши Відень,

отримав у подарунок унікальний золотий таляр Марії Терези [Muenze, 1994, с. 10].

У 1935 р. Італія завоювала Абіссинію, внаслідок чого Муссоліні було потрібно якомога більше місцевої валюти, якими виявилися популярні таляри Марії Терези. Оскільки спроба Італії замінити в «Colonia Eritrea» ці левантинські таляри власними італійськими таллеро Вікторіо-Емануеля виявилася безуспішною [Alram 1992, с.11], то він звернувся до канцлера Австрії Шушніга (Schuschnigg) з проханням дозволити карбування талярів у Римі. Канцлер, який потребував захисту Муссоліні від Гітлера, згодився припинити карбування цих монет у Відні та передав оригінальні штемпелі з Відня в Рим на карбування левантинських талярів для Абіссинії.

Англія та Франція також відчували значну потребу в забезпеченні талярами Марії Терези для торгівлі в арабсько-африканському просторі, проте Відень уже не мав штемпелів, а Італія практично відмовилася забезпечувати їх талярами. Тому обидві держави були вимушені виготовити штемпелі на основі уже відкарбованих талярів. Парижу це вдалося краще ніж Лондону, який використав як основу для копіювання потерту монету, внаслідок чого в лондонських карбуваннях з'явилися суттєві відхилення від віденського карбування. Такі наслідування карбувалися в Лондоні, Парижі та Брюсселі з 1936 по 1940 р., стягнувши разом із італійськими карбуваннями 45 млн штук. Проте німецька блокада Великої Британії спонукала Лондон розпочати карбування потрібної монети в м. Бомбей (Індія). З Індії ці монети могли, уникнувши блокаду, легко потрапити до ринків Африки та Середньої Азії.

Рис. 1. Спеціалталяр (райхсталяр) м. д. Відень, 1741 р.

Рис. 2. Мадонталяр м. д. Кремніц, 1742 р. (випуск для Угорщини)

Рис. 3. Спеціасталяр м. д. Відень, 1750 р.

Рис. 8. Конвенційний таляр 1765 А, м. д. Відень

Рис. 4. Мадонталяр м. д. Кремніц, 1746 р. (випуск для Угорщини)

Рис. 9. Конвенційний таляр 1765, м. д. Відень

Рис. 5. Конвенційний таляр 1754, м. д. Гал

Рис. 10. Конвенційний таляр 1765, м. д. Галь

Рис. 6. Конвенційний таляр 1755, м. д. Прага

Рис. 11. Мадонталяр 1765 KB, м. д. Кремніц (випуск для Угорщини)

Рис. 7. Мадонталяр 1754 KB, м. д. Кремніц (випуск для Угорщини)

Рис. 12. Конвенційний таляр 1772 А-S, м. д. Галь

Рис. 13. Конвенційний таляр 1773 SC, м. д. Гюнзбург

Рис. 14. Конвенційний таляр 1773 EvS-AS, м. д. Прага

Рис. 15. Конвенційний таляр 1780 PS-1K, м. д. Прага

Рис. 16. Конвенційний таляр 1780 V/SK-PD, м. д. Кремніц

Рис. 17. Мадонталяр 1767(K) EvM-D, м. д. Кремніц (випуск для Угорщини)

Рис. 18. Кронталяр (хрестовик, кряжовий таляр) 1775, м. д. Брюссель (випуск для австрійських Нідерландів)

Рис. 19. Дукатон 1750, м. д. Антверпен (випуск для австрійських Нідерландів)

Рис. 20. Таляр 1766, м. д. Гюнцбург (випуск для Бургау)

Рис. 21 Йоахімсталяр 1758, м. д. Прага-Йоахімсталь (Богемія)

Рис. 22. Скудо 1779, м.д. Мілан (випуск для австрійської Ломбардії)

Рис. 33. Конвенційний таляр 1765 G/SC, м. д. Гюнцибург
(Передня Австрія – Бургау)

Рис. 38. Конвенційний таляр, 1780 SF (карбування ХХ ст.)

Рис. 34. Конвенційний таляр 1780 SF, м. д. Гюнцибург (Передня Австрія – Бургау)

Рис. 39. Конвенційний таляр 1780 AH-CS, м. д. Карлсбург (посмертне карбування XVIII ст.)

Рис. 35. Конвенційний таляр 1780 SF, м. д. Гюнцибург (карбування 1783–1795 рр.)

Рис. 40. Конвенційний таляр 1780 AH-CS, м. д. Карлсбург (карбування початку XIX ст.)

Рис. 36. Конвенційний таляр 1780 IC-FA, м. д. Відень (карбування 1780–1790 рр.)

Рис. 41. Конвенційний таляр 1780 PS-İK, м. д. Прага

Рис. 37. Конвенційний таляр, 1780 SF, м. д. Відень (карбування 1830–1840 рр.)

Рис. 42. Конвенційний таляр 1780 ST-SF, м. д. Мілан (карбування 1790–1802 рр.)

Хоча після війни – в 1946 р. Відень знову розпочав карбування левантинських талярів із зображенням Марії Терези, однак Брюссель, Лондон та Париж продовжили карбування в 1950-х роках, причому Париж карбував аж до 1966 р. Крім того, карбування талярів у Великій Британії (крім Лондона) перейняв на себе Бірмінгем (емісії 1949 та 1953 рр.).

За цей час великий попит на таляри істотно знизився. Саудівська Аравія зняла з обігу таляри у 1928 р., а Абіссінія (Ефіопія) – одразу ж після війни у 1945 р. ці монети демонетизувала. У Ємені, Адені та Кувейті, попри часту появу на східних базарах, з кожним роком знижувалася потреба в левантинських талярах. Проте монету і далі карбують у Відні як сувеніри. Загальний обсяг цих талярів (разом із сучасними новочеканами), що на 1897 р. налічував ще 200 млн екз., сягнув наприкінці ХХ ст. 320 млн екз. Враховуючи обсяги 120 млн екз. за 100 років, можна визначити, що за цей період щороку карбували нові 1 млн 200 тис. монет. Нинішні обсяги не наближаються до цього рівня.

Характерні ознаки для розрізнення левантинських талярів

Кількість левантинських талярів, зазначених у каталогах, звичайно варіює до 9 типів, що, як правило, розрізняються за ініціалами монетних майстрів, які працювали на різних монетних дворах. Відень репрезентують: IC-FA: J.A. Cronberg (монетний майстер: м.м.) та Franz Ignaz von Aicherau (управитель монетарні: у.м.); Пюццбург (Передня Австрія) представляють: G (Guenzburg), SC (монетний майстер Tobias Schoebl та управитель Josef Hubert von Clotz) або SF (м.м. Tobias Schoebl & у.м. Josef Faby); помилково і тому рідке FS замість FS; TS-IF: Tobias Schoebl & Josef Faby; ST/SF – Anton Stehr, Tobias Schoebl & Josef Faby (1797). До Праги відноситься позначення: PS-IK (м.м. Paul Erdmann von Schwingerschuh; м.у. Ignaz Kendler), до Кременіці (В): B-SK-PD (м.м. Sigmund Klemmer von Klemmersburg; м.у. Paschal Joseph von Damiani), а до Карлсбурга (нині Альба-Юлія, Румунія): AN – GS (м.м. Anton Josef Hammerschmid; у. м. Gottfried Schickmayer von Steindelbach) [Szaivert 3-83, Каглян, Огуй, Танашук 1997, с.31].

Вальтер Гафнер [1984, с.3] розрізняє, однак, до 138 варіантів левантинських

талярів. Крім ініціалів (S.F.; IC-FA. тощо), у різних, у т. ч. пізніших карбуваннях можна виявити ряд відмінностей. Це:

- тип бюсту (молодий, середній, старший; типовий перечекан);
- типи гербів на центральному щитку;
- тип центрального гербового щитка (заокруглений, загострений, з крапковим завершенням);

- 3 типи бургундських хрестів та 3 типи крапок після позначення років (7 основних варіацій);

- три типи брошок (овальна без діамантів; овальна з діамантами; кругла з діамантами);

- різна кількість діамантів;
- різна кількість перлин в діадемі;
- різнотипні хвостові оперення тощо.

Число перлин у діадемі звично буває 7 чи 8, проте інколи спостерігається 4, 5 чи 6 перлинок, а іноді навіть 9. Інша характерна відмінність – це брошка, яка здебільшого буває овальною, а рідше – круглою (як правило, на талярах старшого типу). Її оточують 9, рідше 10 діамантів, проте нестандартна праязка версія налічує 11 діамантів. На ряді семигородських карбувань перлинок узагалі немає. Крім того, спостерігаються відмінності у хвостовому оперенні орла і в формі та змісті щита, де може з'явитися зображення одноголового орла (знизу справа). Загальновідомо, що на так званих прижиттєвих карбуваннях фіксується чи не фіксується крапка після запису року 1780.Х.

Італійські карбування (1935–1945) мають дещо менший – 40-міліметровий діаметр і тому дещо меншої ваги (28,07 г). Крім того, за даними італійських спеціалістів, через голову правительки тягнеться тонесенька лінія як дефект штемпеля.

На паризьких карбуваннях (за винятком “випалої” другої перлини на діадемі імператриці) відсутні значні відмінності, які здебільшого проявляються на гурті. На цих талярах брунька не така кругла як на віденських, а трипелюсткова прикраса завершується дугою, а не проходить гостро як на віденських карбуваннях. На реверсі хвостові пера орла завернуті назовні виглядають значно тоншими ніж звично.

На тогочасних карбуваннях Великої Британії через відсутність штемпелів у Лондоні з'явилися суттєвіші варіанти. Реверс, через використання потертої монети як

взірця, виглядає дещо незграбно та затерто, що особливо простежується на нижньому краю імперської корони та хвостовому оперенні. Шрифт аверса виглядає більшим, ніж в австрійських карбувань. В оформленні гурта відсутні ряд деталей.

Як італійські, так і британські та французькі варіанти незважаючи на досить великий обсяг (45 млн шт.), в Європі не досить часті – багато з них переплавили, а інші залишилися прикрасами в Африці.

За кордоном на таляри часто наносилися контр-марки – маленькі додаткові знаки, які здебільшого засвідчували, що таляр офіційно ввезено та за нього стягнуто податок. Часто цим знаком вказувалося і територіальне обмеження на його користуванням. Такі контр-марки з'являлися на талярах, що перебували в обігу в країнах Португальської корони (Мозамбик), Аравійського півострова та Китаю. Відома велика кількість різновидів суто левантинської продукції.

Підводячи підсумки, зазначимо, що удосконалення монетної техніки суттєво поліпшило якість талярної продукції, яка завдяки цій обставині завоювала східний (левантинський) ринок. Карбування левантинських талярів Марії Терези дало можливість отримати значні прибутки не лише приватним особам, а й державі, яка продовжила ефективне та прибуткове карбування й після смерті імператриці. Перенесення карбування в ХІХ ст. з Пюццбургу в ряд інших монетних дворів (Мілан, Венеція, Прага) допомогло інтенсифікувати їх виробництво, залучаючи місцеві запаси срібла. У ХХ ст. карбування левантинських талярів перебрали на себе (внаслідок зовнішньополітичних обставин) ряд європейських держав (Англія, Франція, Бельгія), що призвело до зростання монетного обсягу, який сягнув 320 млн екз. У перспективі доцільно простежити обсяги монетної продукції за роками для кожного з відомих монетних дворів.

Використана література

1. Огуй О. Д. Історія обігу грошових одиниць та їх найменувань на Буковині. Австрійський час (1774–1918). – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 576 с.
2. Каглян О., Огуй О., Танашук Н. Грошовий обіг монет Австрійської імперії в Західній Україні в ХVІІІ–ХХ ст. // Нумізматики і фалеристика. – 1997. - № 4. – С. 28–43.

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна Рік Тираж Якість Ціна

Протекторат Богемія та Моравія 1939–1945 рр.

10 галерів

Ø17 мм. Цинк, 1,88 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1940	VF 8,0	Unc.	65,0
1941	VF 8,0	Unc.	65,0
1942	VF 8,0	Unc.	65,0
1943	VF 8,0	Unc.	65,0
1944	VF 10,0	Unc.	85,0

20 галерів

Ø20 мм. Цинк, 2,63 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1940	VF 8,0	Unc.	65,0
1941	VF 8,0	Unc.	65,0
1942	VF 8,0	Unc.	65,0
1943	VF 8,0	Unc.	65,0
1944	VF 8,0	Unc.	65,0

50 галерів

Ø22 мм. Цинк, 3,70 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1940	VF 8,0	Unc.	65,0
1941	VF 8,0	Unc.	65,0
1942	VF 8,0	Unc.	65,0
1943	VF 8,0	Unc.	65,0
1944	VF 10,0	Unc.	85,0

1 крона

Ø23 мм. Цинк, 4,50 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1941	VF 8,0	Unc.	65,0
1942	VF 8,0	Unc.	65,0
1943	VF 8,0	Unc.	65,0
1944	VF 8,0	Unc.	65,0

Чеська Республіка 1993–2006 рр.

10 галерів

Ø15,5 мм. Алюмінієвий сплав, 0,60 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1993 H	100.000.000	Unc.	1,0
J	94.902.000	Unc.	1,0
1994 J	53.127.000	Unc.	1,0
1995 J	106.918.000	Unc.	1,0
1996 J	61.498.000	Unc.	1,0
1997 J	40.968.000	Unc.	1,0
	1.500	Proof	***
1998 J	41.027.000	Unc.	1,0
	2.600	Proof	***
1999 J	52.428.000	Unc.	1,0
	2.000	Proof	***
2000 J	52.497.000	Unc.	1,0
	2.500	Proof	***
2001 J	40.525.000	Unc.	1,0
	2.500	Proof	***
2002 J	81.496.000	Unc.	1,0
	3.490	Proof	***
2003 J	3.022.000	Unc.	1,0
	3.000	Proof	***

20 галерів

Ø17 мм. Алюмінієвий сплав, 0,74 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1993 H	89.000.000	Unc.	1,0
J	30.000.000	Unc.	1,0
1994 H	9.310.000	Unc.	1,0
J	81.291.000	Unc.	1,0
1995 H	450.000	Unc.	1,0
J	80.960.000	Unc.	1,0
1996 J	61.086.000	Unc.	1,0
1997 J	51.013.000	Unc.	1,0
	1.500	Proof	***
1998 J	51.135.000	Unc.	1,0
	2.600	Proof	***
1999 J	20.820.000	Unc.	1,0
	2.000	Proof	***
2000 J	31.466.000	Unc.	1,0
	2.500	Proof	***
2001 J	44.425.000	Unc.	1,0
	2.500	Proof	***
2002 J	20.000	Unc.	***
	3.490	Proof	***
2003 J	22.200	Unc.	***
	3.000	Proof	***

Сергій Яценко (Суми)
Максим Загребя (Київ)

50 галерів

Ø19 мм. Алюмінієвий сплав, 0,90 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1993 H	70.003.000	Unc.	2,0
J	30.474.000	Unc.	2,0
1994 J	21.109.000	Unc.	2,0
1995 J	30.940.000	Unc.	2,0
1996 J	35.904.000	Unc.	2,0
1997 J	25.713.000	Unc.	2,0
	1.500	Proof	***
1998 J	25.000	Unc.	***
	2.600	Proof	***
1999 J	21.024.000	Unc.	2,0
	2.000	Proof	***
2000 J	15.753.000	Unc.	2,0
	2.500	Proof	***
2001 J	21.425.000	Unc.	2,0
	2.500	Proof	***
2002 J	26.246.000	Unc.	2,0
	2.000	Proof	***
2003 J	41.548.000	Unc.	2,0
	3.000	Proof	***
2004 J	931.000	Unc.	2,0
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	2,0
		Proof	***
2006 J		Unc.	2,0
		Proof	***

1 крона

Ø20 мм. Нікельована сталь, 3,60 г

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1993 W	102.431.000	Unc.	3,0
1994 J	52.162.000	Unc.	3,0
1995 J	40.668.000	Unc.	3,0
1996 J	35.344.000	Unc.	3,0
1997 J	15.055.000	Unc.	3,0
	1.500	Proof	***
1998 J	25.000	Unc.	***
	2.600	Proof	***
1999 J	24.000	Unc.	***
	2.000	Proof	***
2000 J	15.568.000	Unc.	3,0
	2.500	Proof	***
2001 J	15.938.000	Unc.	3,0
	2.500	Proof	***
2002 J	26.244.000	Unc.	3,0
	3.490	Proof	***
2003 J	36.877.000	Unc.	3,0
	3.000	Proof	***
2004 J	30.500.000	Unc.	3,0
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	3,0
		Proof	***
2006 J		Unc.	3,0
		Proof	***

Позначки монетних дворів на монетах Чеської республіки

Н – Гамбург (Німеччина)

W – Вінніпег (Канада)

J – Яблонець (Чехія)

*** – монети зустрічаються тільки в сувенірних наборах Чеського Народного банку

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна Рік Тираж Якість Ціна Рік Тираж Якість Ціна

2 крони

Ø21,5 мм. Нікельована сталь, 3,70 г

1993 W	80.001.000	Unc.	4,0
1994 W	18.360.000	Unc.	4,0
J	30.310.000	Unc.	4,0
1995 J	30.520.000	Unc.	4,0
1996 J	15.201.000	Unc.	4,0
1997 J	15.040.000	Unc.	4,0
	1.500	Proof	***
1998 J	10.455.000	Unc.	4,0
	2.600	Proof	***
1999 J	28.000	Unc.	***
	2.000	Proof	***
2000 J	25.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2001 J	26.117.000	Unc.	4,0
	2.500	Proof	***
2002 J	320.941.000	Unc.	4,0
	3.490	Proof	***
2003 J	20.955.000	Unc.	4,0
	3.000	Proof	***
2004 J	15.658.000	Unc.	4,0
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	4,0
		Proof	***
2006 J		Unc.	4,0
		Proof	***

5 крон

Ø23 мм. Нікельована сталь, 4,80 г

1993 W	70.000.000	Unc.	5,0
1994 W	14.400.000	Unc.	5,0
J	30.475.000	Unc.	5,0
1995 J	20.155.000	Unc.	5,0
1996 J	5.053.000	Unc.	5,0
1997 J	40.000	Unc.	***
	1.500	Proof	***
1998 J	25.000	Unc.	***
	2.600	Proof	***
1999 J	29.000	Unc.	***
	2.000	Proof	***
2000 J	26.400	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2001 J	25.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2002 J	21.344.000	Unc.	5,0
	3.400	Proof	***
2003 J	22.000	Unc.	***
	3.000	Proof	***
2004 J	34.900	Unc.	***
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	***
		Proof	***
2006 J		Unc.	***
		Proof	***

10 крон

Ø24,5 мм. Поміднена сталь, 7,62 г

1993 H	70.000.000	Unc.	7,0
1994 J	20.677.000	Unc.	7,0
1995 J	20.829.000	Unc.	7,0
1996 J	20.644.000	Unc.	7,0
1997 J	48.200	Unc.	***
	1.500	Proof	***
1998 J	25.000	Unc.	***
	2.600	Proof	***
1999 J	29.000	Unc.	***
	2.000	Proof	***
2000 J	25.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2001 J	25.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2002 J	20.000	Unc.	***
	3.400	Proof	***
2003 J	18.747.000	Unc.	7,0
	3.000	Proof	***
2004 J	2.255.000	Unc.	7,0
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	6,0
		Proof	***
2006 J		Unc.	6,0
		Proof	***

Літери "Кс" маленькі

1993 H 1.000 Unc. RARE

Ø24,5 мм. Поміднена сталь, 7,62 г

2000 J	10.032.000	Unc.	10,0
	2.500	Proof	***

20 крон

Ø26 мм. Латунувана сталь, 8,43 г

1993 H	55.001.000	Unc.	10,0
1994 H	100.000	Unc.	***
1995 J	101.000	Unc.	***
1996 J	101.000	Unc.	***
1997 J	8.091.000	Unc.	10,0
	1.500	Proof	***
1998 J	15.725.000	Unc.	10,0
	2.600	Proof	***

1999 J	26.274.000	Unc.	10,0
	2.000	Proof	***
2000 J	5.694.000	Unc.	10,0
	2.500	Proof	***
2001 J	25.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2002 J	20.996.000	Unc.	10,0
	3.400	Proof	***
2003 J	22.000	Unc.	***
	3.000	Proof	***
2004 J	8.249.000	Unc.	10,0
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	10,0
		Proof	***
2006 J		Unc.	10,0
		Proof	***

2000 J Ø26 мм. Латунувана сталь, 7,62 г
10.015.000 Unc. 15,0
2.500 Proof ***

50 крон

Ø27,5 мм. Поміднена та латунувана сталь, 9,70 г

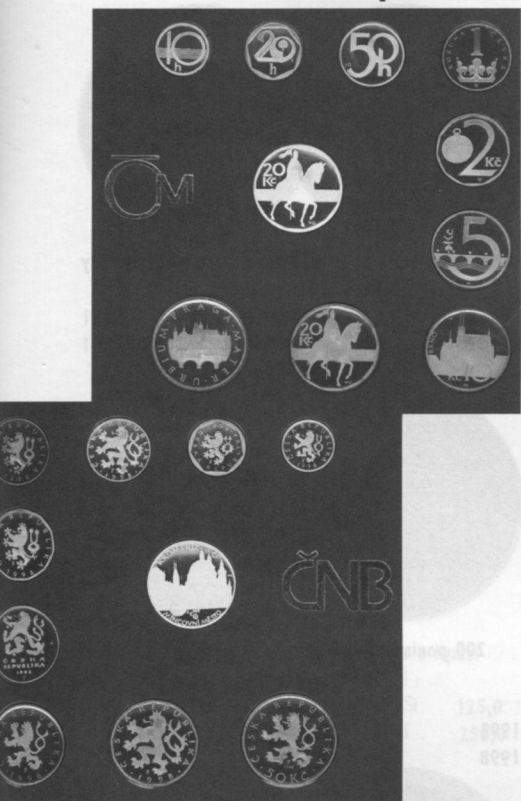
1993 H	35.001.000	Unc.	25,0
1994 H	100.000	Unc.	***
1995 J	103.000	Unc.	***
1996 J	103.000	Unc.	***
1997 J	40.000	Unc.	***
	1.500	Proof	***
1998 J	25.000	Unc.	***
	2.600	Proof	***
1999 J	29.000	Unc.	***
	2.000	Proof	***
2000 J	26.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2001 J	16.000	Unc.	***
	2.500	Proof	***
2002 J	16.000	Unc.	***
	3.400	Proof	***
2003 J	22.000	Unc.	***
	3.000	Proof	***
2004 J	34.500	Unc.	***
	4.000	Proof	***
2005 J		Unc.	***
		Proof	***
2006 J		Unc.	***
		Proof	***

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

Річні набори

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1993 H, W	15.000	Unc.	160,0
H, W, J	20.000	Unc.	140,0
1994 H, W, J	10.000	Unc.	160,0
H, J	20.000	Unc.	140,0
1995 J	30.000	Unc.	140,0
1996 J	15.000	Unc.	160,0
— Євро 1996	15.000	Unc.	200,0
1997 J	15.000	Unc.	160,0
	1.500	Proof	4.000,0
1998 J	10.000	Unc.	140,0
— Хокей 1998	5.000	Unc.	220,0
	2.500	Proof	2.000,0
1999 J	2.000	Proof	750,0
— 50 років НАТО	5.000	Unc.	250,0
— Академія мистецтв	5.000	Unc.	200,0
— Секора	5.000	Unc.	200,0
2000 J	15.000	Unc.	250,0
	3.000	Proof	450,0
— Саміт МВФ	10.000	Unc.	1.100,0
2001 J	12.500	Unc.	150,0
	2.500	Proof	850,0
2002 J	11.885	Unc.	160,0
	3.490	Proof	900,0
— Саміт НАТО	5.115	Unc.	280,0
2003 J	22.000	Unc.	160,0
	3.000	Proof	850,0
2004 J	4.000	Proof	650,0
— Хокей	10.000	Unc.	120,0
— Вступ до EU	13.000	Unc.	120,0
— Футбол	7.500	Unc.	120,0
2005 J		Unc.	120,0
		Proof	450,0

Рік Тираж Якість Ціна

200 крон

Перша річниця Конституції Чеської республіки

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

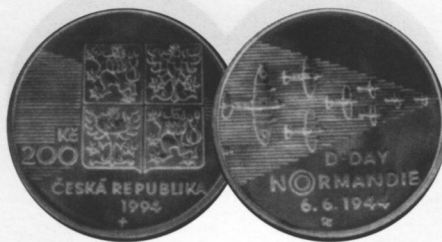
1993	30.000	Unc.	125,0
1993	5.000	Proof	285,0

650-а річниця Празькому архієпископству

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1994	27.500	Unc.	285,0
1994	3.700	Proof	3.000,0

День Д (50-а річниця висадки в Нормандії)

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1994	27.900	Unc.	165,0
1994	4.000	Proof	1.100,0

125-а річниця першого трамваю в Брно

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1994	25.000	Unc.	125,0
1994	2.000	Proof	450,0

Рік Тираж Якість Ціна

Охорона навколишнього середовища

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1994	25.000	Unc.	125,0
1994	2.000	Proof	3.500,0

50-а річниця перемоги над фашизмом

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1995	25.000	Unc.	160,0
1995	2.000	Proof	4.500,0

200 років від дня народження Павла Йозефа Сафаріка

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1995	25.000	Unc.	125,0
1995	2.000	Proof	285,0

50 років ООН

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1995	24.500	Unc.	125,0
1995	2.500	Proof	285,0

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

100-а річниця чеської філармонії

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1996	24.500	Unc.	125,0
1996	2.500	Proof	500,0

100 років від дня народження Карла Сволінського

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1996	24.500	Unc.	125,0
1996	2.000	Proof	500,0

200 років від дня народження Йена-Баттиста Гаспарда Дебурау

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1996	24.500	Unc.	125,0
1996	2.500	Proof	280,0

200-а річниця різдвяної меси по Якубу Яну Руба

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1996	25.000	Unc.	125,0
1996	2.500	Proof	300,0

Рік Тираж Якість Ціна

100-а річниця першого європейського автомобіля "Президент"

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1997	22.500	Unc.	125,0
1997	3.000	Proof	450,0

1000-а річниця з дня смерті св. Войтеха

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1997	22.500	Unc.	125,0
1997	3.000	Proof	750,0

100-а річниця марафону Бешовице – Прага

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1997	22.500	Unc.	125,0
1997	3.000	Proof	250,0

650-а річниця закладення собору на Слованах

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1997	22.500	Unc.	125,0
1997	3.000	Proof	350,0

Рік Тираж Якість Ціна

650-а річниця заснування Карлового університету

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1998	26.600	Unc.	160,0
1998	3.000	Proof	500,0

200 років від дня народження Франтішека Полауського

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1998	20.000	Unc.	125,0
1998	3.000	Proof	250,0

150 років від дня народження Франтішека Кмоха

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1998	20.000	Unc.	125,0
1998	3.000	Proof	250,0

800-а річниця коронації Пржемисла I

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1998	20.000	Unc.	125,0
1998	3.000	Proof	350,0

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

50 років НАТО

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1999	18.200	Unc.	125,0
1999	3.000	Proof	650,0

200-а річниця Академії мистецтв в Празі

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1999	17.000	Unc.	125,0
1999	2.900	Proof	250,0

100-а річниця Технічного університету в Брно

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1999	18.500	Unc.	125,0
1999	3.200	Proof	250,0

100 років від дня народження Анжея Секори

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

1999	16.000	Unc.	125,0
1999	2.900	Proof	350,0

Рік Тираж Якість Ціна

100 років від дня народження Вітеслава Незвали

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2000	16.000	Unc.	125,0
2000	2.900	Proof	350,0

700-а річниця монетної реформи Вацлава II

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2000	16.000	Unc.	125,0
2000	3.400	Proof	450,0

Щорічні збори МВФ та Всесвітнього банку в Празі

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2000	15.500	Unc.	125,0
2000	4.300	Proof	300,0

150 років від дня народження Зденка Фібіха

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2000	15.000	Unc.	125,0
2000	2.900	Proof	220,0

Рік Тираж Якість Ціна

Початок нового тисячоріччя

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2001	16.800	Unc.	125,0
2001	3.500	Proof	550,0

200 років від дня народження Франтішка ШкROUPа

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2001	13.500	Unc.	125,0
2001	3.200	Proof	225,0

100-а річниця Чеської футбольної федерації

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2001	14.500	Unc.	150,0
2001	3.900	Proof	220,0

200 років від дня народження Ярослава Сейферта

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2001	13.500	Unc.	125,0
2001	3.200	Proof	220,0

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

200-а річниця з дня смерті Кіліана Ігната Дієнтзенофера

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2001	13.500	Unc.	125,0
2001	3.400	Proof	250,0

Введення єдиної європейської валюти ЄВРО

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2001	13.900	Unc.	150,0
2001	4.000	Proof	450,0

750-а річниця з дня смерті Св. Здіслава з Лемберка

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2002	13.000	Unc.	125,0
2002	3.600	Proof	350,0

100-а річниця з дня смерті Еміла Голуба

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2002	13.000	Unc.	125,0
2002	3.600	Proof	250,0

Рік Тираж Якість Ціна

550 років від дня народження Йржіго з Подебрад

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2002	13.000	Unc.	125,0
2002	3.600	Proof	250,0

150 років від дня народження Міколаша Алше

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2002	12.500	Unc.	125,0
2002	4.400	Proof	250,0

150 років від дня народження Ярослава Врхліцкего

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2003	12.000	Unc.	125,0
2003	3.700	Proof	250,0

150 років від дня народження Йозефа Фомаєра

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2003	12.000	Unc.	125,0
2003	4.000	Proof	250,0

Рік Тираж Якість Ціна

100-а річниця першого електрифікованого путі Франтішек Кржижик 1847–1941

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2003	12.000	Unc.	125,0
2003	4.100	Proof	250,0

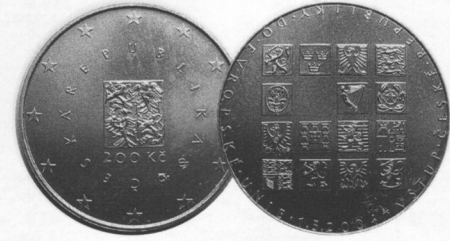
100 років союзу лижників в Чеському королівстві

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2003	12.000	Unc.	125,0
2003	4.300	Proof	250,0

400-а річниця з дня смерті Якуба Крчина

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2004	12.000	Unc.	125,0
2004	4.000	Proof	250,0

Вступ Чеської республіки до Європейської Унії

Рік	Тираж	Якість	Ціна
2004	14.000	Unc.	160,0
2004	10.000	Proof	350,0

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

**250-а річниця блискавковідводу
Прокопа Дівішета**

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2004	11.000	Unc.	145,0
2004	3.900	Proof	285,0

150 років від дня народження Леоша Яначка

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2004	11.000	Unc.	145,0
2004	4.100	Proof	285,0

425-а річниця першого видання Кралічкової біблії

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2004	11.000	Unc.	165,0
2004	5.000	Proof	320,0

**100 років від дня народження Яна Веріха
та Йржіха Восковца**

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2005	11.000	Unc.	165,0
2005	5.000	Proof	320,0

Рік Тираж Якість Ціна

**100-а річниця виготовлення першого автомобіля
в Малому Болеславі**

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2005	13.300	Unc.	185,0
2005	10.800	Proof	285,0

200-а річниця битви у Славкова

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2005	13.500	Unc.	185,0
2005	8.500	Proof	285,0

**450 років від дня народження
Мікулаша Дачицького з Хеслова**

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2005	12.000	Unc.	165,0
2005	6.000	Proof	285,0

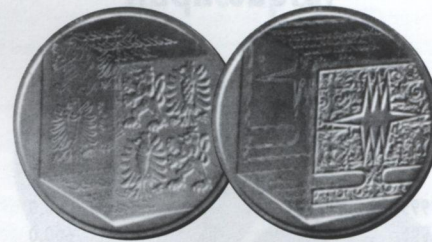

250 років від дня народження Ф. Й. Герстнера

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2006		Unc.	165,0
2006		Proof	285,0

Рік Тираж Якість Ціна

**150-а річниця від дня заснування школи мистецтв
в Каменіцкем Шенове**

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2006		Unc.	165,0
2006		Proof	285,0

500-а річниця з дня смерті Матея Рейська

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2006		Unc.	165,0
2006		Proof	285,0

План випуску срібних монет Чеського народного банку на 2006–2010 рр.

200 крон

Ø31 мм. Срібло 900-ї проби, 13,00 г

2006	700-а річниця смерті Пржемысловця
2006	100 років від дня народження Ярослава Єжка
2007	550-а річниця заснування Братського Союзу
2007	650-а річниця закладення Карлового мосту
2007	100 років від дня народження Ярміла Новотне
2007	50-а річниця запуску першого штучного супутника Землі
2008	200 років від дня народження Йозефа Кастаня Тіла
2008	100-а річниця смерті Йозефа Главки
2008	150 років від дня народження Віктора Понрепа
2008	100-а річниця заснування Національного технічного музею
2008	100-а річниця заснування Чеської хокейної ліги
2009	Першість світу з лижного спорту
2009	100-а річниця підкорення Північного полюсу
2009	400-а річниця смерті Рабіго Єгуда Лева
2009	400-а річниця формулювання перших двох законів Кеплера
2010	600-а річниця пуску Староміських курантів
2010	150 років від дня народження Альфонса Мухи
2010	700-а річниця сходження на престол Яна Люксембурзького
2010	100 років від дня народження Карла Земана

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

1.000 крон

Ø16 мм. Золото 999,9-ї проби, 3,11 г

1995	2.000	Unc.	850,0
1996	3.256	Unc.	600,0
1996	744	Proof	850,0
1997	3.000	Proof	650,0

Ø16 мм. Золото 999,9-ї проби, 3,11 г

1998	2.200	Unc.	650,0
1998	2.100	Proof	850,0
1999	2.000	Proof	850,0

2.000 крон

2000 рік

Ø44 мм. Срібло 999-ї проби, 31,10 г / золото 999,9-ї проби, 3,11 г

1999	11.300	Unc.	1.200,0
1999	3.000	Proof	2.500,0

Рік Тираж Якість Ціна

Романський стиль

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2001	2.500	Unc.	1.200,0
2001	3.000	Proof	2.500,0

Рання готика

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2001	2.500	Unc.	1.200,0
2001	3.000	Proof	2.500,0

Пізня готика

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2002	2.500	Unc.	1.200,0
2002	3.300	Proof	2.500,0

Ренесанс

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2002	2.500	Unc.	1.200,0
2002	3.300	Proof	2.500,0

Пізній ренесанс

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2003	2.500	Unc.	950,0
2003	3.500	Proof	2.100,0

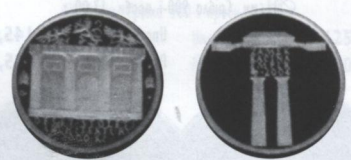
Рік Тираж Якість Ціна

Барокко

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2003	2.500	Unc.	950,0
2003	3.500	Proof	2.100,0

Ампір

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2004	2.500	Unc.	950,0
2004	3.500	Proof	2.100,0

Нова готика

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2004	2.500	Unc.	950,0
2004	3.500	Proof	2.100,0

Кубізм

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2005	2.500	Unc.	950,0
2005	3.500	Proof	2.100,0

Сучасність

Ø20 мм. Золото 999,9-ї проби, 6,22 г

2005	2.500	Unc.	950,0
2005	3.500	Proof	2.100,0

Монети Чехії 1939–1945; 1993–2006

Рік Тираж Якість Ціна

2.500 крон

Ø22 мм. Золото 999,9-ї проби, 7,78 г

1995	2.000	Unc.	1.500,0
1996	1.256	Unc.	1.300,0
1996	744	Proof	1.500,0
1997	3.000	Proof	1.300,0

Ø22 мм. Золото 999,9-ї проби, 7,78 г

1998	2.000	Unc.	1.300,0
1998	2.000	Proof	1.300,0
1999	1.500	Proof	1.500,0

Вступ Чеської республіки до Європейської Унії

Ø40 мм. Срібло 999-ї проби, 23,35 г / золото 999,9-ї проби, 3,11 г

2004	9.000	Proof	1.250,0
------	-------	-------	---------

Рік Тираж Якість Ціна

Ø22 мм. Золото 999,9-ї проби, 7,78 г

2006	2.000	Unc.	1.500,0
2006	2.000	Proof	1.500,0

5.000 крон

Ø28 мм. Золото 999,9-ї проби, 15,55 г

1995	1.000	Unc.	2.500,0
1996	1.256	Unc.	2.250,0
1996	744	Proof	2.750,0
1997	2.000	Proof	2.600,0

Ø28 мм. Золото 999,9-ї проби, 15,55 г

1998	2.000	Unc.	2.850,0
1998	2.000	Proof	2.500,0
1999	1.500	Proof	2.850,0

Рік Тираж Якість Ціна

10.000 крон

Ø34 мм. Золото 999,9-ї проби, 31,11 г

1995	1.000	Unc.	5.500,0
1996	1.256	Unc.	4.500,0
1996	744	Proof	5.000,0
1997	2.000	Proof	5.000,0

Ø34 мм. Золото 999,9-ї проби, 31,11 г

1998	2.000	Unc.	5.000,0
1998	2.000	Proof	6.500,0
1999	1.300	Proof	6.500,0

План випуску золотих монет Чеського народного банку на 2006 – 2010 рр.

2.500 крон

Ø22 мм. Золото 999,9-ї проби, 7,78 г

2006	Клементинум в Празі
2007	Шевчинська долина. Пржибрам – Бржезова гора
2007	Водний млин у Слупі
2008	Ланцюговий міст у Стадці
2008	Пивоварня Пльзень
2009	Шлюз на Лабі під Стржековем
2009	Вітряний млин в Рупречтове
2010	Ковальський молот в Дорожші
2010	Долина Міхала Острави

Оголошення · Объявления · Announcements · Anzeige

Бажаючи опублікувати своє оголошення про купівлю — продаж — обмін колекційного матеріалу необхідно надіслати на адресу редакції текст (не більш як 200 знаків) на «ТАЛОНІ ОГОЛОШЕНЬ». За цієї умови публікується безкоштовно.

Желающим опубликовать своё объявление о купле — продаже — обмене коллекционного материала необходимо прислать в адрес редакции текст (до 200 знаков) на «ТАЛОНЕ ОБЪЯВЛЕНИЙ», который дает право на бесплатную публикацию.

Anybody, who wants to publish an advertisement about purchase—safe—change of collection items, has to send a text on «ADVERTISEMENT COUPON» (up to 200 signs) in the address of the editorial board. The coupon gives a right of free publication.

Diejenigen, die ihre Anzeiaen ueber den Ein—und Verkauf, Austausch von Sammtungen zu veroeffentlichen wuenschen, haben an die Adresse der Redaction einen Text (bis zu 200 Zeichen) auf dem ANZEIGE—TALON zukommen zu lassen, der Ihnen das Recht auf die unentfletliche Veroeffentlichung gibt.

КУПЛЮ · BUY · ANKAUF

Куплю-обменяю марки, конверты, почтовые карточки с оригинальной маркой СССР; марки Украины в листах; банкноты, монеты всех стран, награды и наградные знаки СССР. Ответу на все письма. Жильцов В. Н., а/я 233, Борислав, Львовская обл., 82300. Тел. 032 48 512 75 (после 20.00).

Куплю печати церквей (кирх) немцев-поселенцев Юга Украины XIX-XX вв. Тел. (066) 298 32 37.

Куплю, обміню, продам: банкноти України 1917–1920 рр., 1942 р. — Рівне, 1991–1996 рр., «колгоспні гроші», монети, поштові марки України, конверти, листівки (1991–2002 рр.). I offer all Ukrainian stamps, covers, cards, bones, «collective-farm» paper moneys. Любомир Шафран, а/с 225, Кам'янець-Подільський, 32313, Україна.

Коллекционную бони Украины (загальнодержавні, місцеві, «колгоспні», а також українські жетони різноманітного функціонального призначення. Чекаю пропозицій. Власик Олександр М., вул. Корецька, 107, Березне, Рівненської обл., 43600. тел. (097) 379 53 55.

Нарукавну нашивку (шеврон) УМВС областей України, військових комісаріатів областей. Смірнов Петро Андрійович, пров. Партизанський 11/3, м. Славута, Хмельницька обл., 30000. Тел. (03842) 246-79; 8 097 5649363.

Автографы председателей НБУ: В. Матвиенко, В. Гетьмана, С. Тигипко, В. Ющенко, В. Стельмаха; золотую монету Украины «ОРАНТА» 500 грн. Саинский Николай Андреевич, ул. Ленина, 26, кв. 16, пгт. Куйбышево, Запорожская обл., 71001.

Звезды к иностранным орденам, звезды с орденами в комплекте, фотографии иностранных правителей, военачальников в мундирах с орденами. Донецк, тел. (062) 335 2556.

Шукаю матеріал «Шевченкіана», монети, бони, чеки, «картки споживача», провізорії, «колгоспні гроші», марки України. Жетони «Гетьман». Монети та банкноти колишніх республік СРСР та слов'янських країн. Пропоную: літературу, монети, марки, бони з усюго світу. Сергій Гніп, Садовий проїзд, 16-34, Харків, 61100, E-mail: serhij@europa.com

Куплю старі, до 1939 р., поштові листівки за ціною 50–100 гривень з видами м. Городенки, с. Раківцець, с. Чернолиця, с. Кмишківців. Олександр, Київ, тел. (044) 4504637, після 20 год.

Медаль за успешное окончание школы, значок депутата Верховного Совета СССР, Украины. Тел. (06262) 33 493. slavnik@pisem.net

Кольорові діапозитиви (слайди) або кольорові фотографії державних паперових грошей України 1917–1920 рр., Радянської Української республіки 1919 р. (у відмінній якості). Маю на обмін бони і монети Росії, СРСР, Польщі.

Петро Кравчук, смт Любешів, Волинська обл., 42200.

Куплю або обміню: банкноти України 1917–1919 рр., Луцької міської управи 1917–1920 рр., бон «Панство г. Горохов» 1861 р., бони Росії. Чекаю конкретних пропозицій. Петро Кравчук, смт Любешів, Волинська обл., 44200

Открытки, фотографии, документы, знаки и любой другой материал, связанный с городом Белая Церковь (Юрьев). Тел. (044 63) 93333; (067) 730 4899. E-mail: vinni@magnus.kiev.ua

ПРОДАМ · SALE · VERKAUF

Продаю в Украине, по просьбе автора, самый полный каталог разновидностей монет СССР и РФ — Я. Арианов «МОНЕТЫ СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА И СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ», Пермь, 2005, формат А-4, 256 стр. Цена с доставкой — 280,- грн. Тел. 8-095-389-53-68, Роман Мирошниченко, а/я 6238, Донецк, 83114.

Продам древние китайские монеты династии «Северная Сун» (960 — 1127 гг.), около 2000 шт. Не считая мелких разновидностей (которых очень много) — около тридцати разновидностей по почеркам. Желательно оптом. Комаров Д. В. Главпочтамт до востребования, Благовещенск, Амурская обл., 675000, Россия.

Продам реставраторам фотометр ФМ65, 1961 г., новый, полный комплект. Назначение — цветовые измерения белизны, прозрачности и блеска бумаги, ткани. Сравнительный микроскоп. Оникиенко Павел, с. Герасыковка, Марковский р-н, Луганская обл., 92413. Тел. (066) 800 27 66.

Продаю серебряные монеты Молдавии и Приднестровья. Владимир. E-mail: vlad367@mail.ru. Тел. +373 22 537 963.

Пропоную каталоги по нумізматиці зарубіжних видань: Krause, Schoen, Pick, та інші; а також по українським бонам та монетам. Попель Аркадій. А/С 100, Львів, 79000. Тел. 8 067 395 00 89.

Продается целиком коллекция монет современной Российской Федерации (включая монеты из драгоценных металлов), зарубежных стран. Тел. (067) 465 9998 Виталий.

Продаю, обміню: банкноти України 1991–1996 рр. "колгоспні гроші"; сучасні поштові марки, різні конверти і листівки України 1991–2003 рр. Відловим усі!

I offer all Ukrainian stamps 1991-2003 years, covers bones, "collective-farm" paper moneys. Answer all!

Любомир Шафран, а/с 225, Кам'янець-Подільськ, 32331, Україна

Автор продає свій каталог "Монети України 1992–2004 рр." Класифіковано всі відомі обігові, пробні, браковані та ювілейні монети. 818 позицій, формат А5, 80 стор. 20 г. Власюк Олександр Миколайович. Вул. Корецька, 107, Березне, Рівненської обл. 34600.

Автор «Каталога монет СССР с 1921 по 1991 гг. (из обращения и в наборах Госбанка СССР)», Славянск, «Печатный двор», 2002 г., 290 стр.; вышлет свою книгу. Каталог содержит описание разновидностей штемпелей в виде таблиц, указаны степени редкости. Цена 35 грн. (для России 250 руб.). Дмитрий Тилижинский, а/я 6238, Донецк, 83114.

Продам каталоги Краузе, Рика, Шона и др. На CD-дисках. Тел.: (0612) 131 921, (066) 783 06 03, (066) 108 77 49.

Предлагаю более 100 компакт-дискос с военно-исторической зарубежной литературой и периодикой. Плоткин Г. Л. пр. Вернадского, 89, 315, Москва, 119526, Россия. Plotkin@msk.net.ru

Автор вышлет наложенным платежом за 20 грн. свой каталог "Бумажные деньги, ходившие на Украине" 1991 г., формат А5, 200 стр., без иллюстраций, тираж 2000 экз. Приведены выпуски Украины, других государств, различных организаций. Дана относительная оценка редкости. Бадаев А. С. пр. Перемоги, 121, кв. 6, Чернигов, 14038, тел. 136-871.

Автор вышлет наложенным платежом за 25 грн. свой каталог "Монеты стран мира" 1991 г., формат А5, 300 стр., без иллюстраций, тираж 2000 экз. Приведены обиходные монеты XX века (кроме редкостных). Описаны изображения. Дана относительная оценка редкости. Бадаев А. С. пр. Перемоги, 121, кв. 6, Чернигов, 14038, тел. 136-871.

Автор вышлет наложенным платежом за 70 грн. свой каталог "Деньги стран Европы в XX веке" 2002 г., формат А4, 340 стр., без иллюстраций, тираж 200 экз. На 5000 ил. Показаны и описаны: гербы и карты 53 стран, Обиходные монеты и боны. Дана оценка в долларах США. Бадаев А. С. пр. Перемоги, 121, кв. 6, Чернигов, 14038, тел. 136-871.

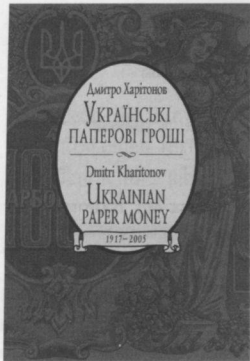

Усі зазначені книжки можна отримати поштою, надіславши поштовий переказ на адресу редакції журналу: Максим Загреба, а/с 43, Київ, 02147, Україна.
Не забудьте в графі поштового переказу «Для письмового повідомлення» повідомити зворотню адресу, прізвище автора та назву книги.
Пропозиція дійсна до 30 листопада 2006 р.

Дмитро Харітонов

УКРАЇНСЬКІ ПАПЕРОВІ ГРОШІ

Київ, 2005 р.

Формат 147×210 мм, м'яка обкладинка, 112 с.

Каталог містить детальну інформацію про державні випуски паперових грошей, котрі були надруковані для обігу в Україні з 1917 по 2005 р.

Кольорові ілюстрації більше 160 бон, багато з яких публікуються вперше.

Описані основні характеристики бон: розмір, колір, якість паперу, водяні знаки, інше.

Українською та англійською мовами.

Ціни для трьох станів збереження в євро.

Ціна з пересилкою по пошті:

По Україні – 130,- грн.
Росія та СНД – 1100,- руб.

Валерий Нечитайло

КАТАЛОГ ХРИСТИАНСКИХ НАГРУДНЫХ ИЗДЕЛИЙ ПЕРИОДА КИЕВСКОЙ РУСИ (X – первая половина XIII ст.)

Київ, 2001 г.

Формат 210×300 мм, мягкий переплет, 1205 с.

Кресты-инколпионы, змеевки, нательные крестики и иконы из металлов и камня. Описание, степень редкости и фотографии около 700 предметов.

На украинском, русском и английском языках.

Цена с пересылкой по почте:
По Украине – 145,- грн.
Россия и СНГ – 1.200,- руб.

Валерий Нечитайло

КАТАЛОГ АНТИЧНЫХ МОНЕТ ОЛЬВИИ

VI в. до н.э. III в. н.э.

Київ, 2000 г.

Формат 210×300 мм, мягкий переплет, 160 с., + 29 цветных плат.

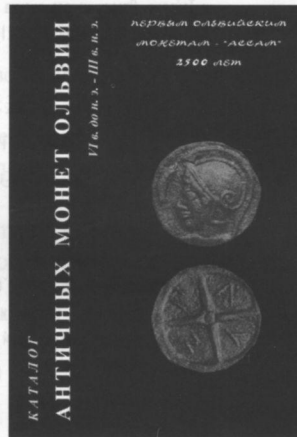
Описание и прорисовки античных монет Ольвии.

724 позиции.

Цены в гривнях, на две степени сохранности – «Fine», «VF».

На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
по Украине – 110,- грн.
Россия и СНГ – 1000,- руб.

А. Д. Войнович, В. Д. Доценко

А. Д. Войнович, В. Д. Доценко

РОССИЙСКИЙ ИМПЕРАТОРСКИЙ ФЛОТ В ЗНАКАХ И ЖЕТОНАХ

Санкт-Петербург, 2002 г.

Формат 172×240 мм, твердый переплет, 208 с., тираж 900 экз.

Цветные иллюстрации и описание 261 знаков, жетонов и медалей императорского флота, а также рассказы о событиях и людях стоящих за ними.
На русском языке.

ДОПОЛНЕНИЕ И ПРИЛОЖЕНИЕ К КНИГЕ «РОССИЙСКИЙ ИМПЕРАТОРСКИЙ ФЛОТ В ЗНАКАХ И ЖЕТОНАХ»

Санкт-Петербург, 2004 г.

Формат 155×235 мм, мягкий переплет, 16 с.,

Цветные иллюстрации и описание 8 знаков не вошедших в книгу.

Таблица с ценами на знаки и жетоны в долларах США.
На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
По Украине – 305,- грн.

Валерий Нечитайло

КАТАЛОГ АНТИЧНЫХ МОНЕТ СКИФИИ, БЕРЕЗАНИ, НИКОНИЯ, ТИРЫ, КЕРКИНИКИДЫ

Київ, 2000 г.

Формат 148×210 мм, мягкий переплет, 80 с.

Описание и прорисовки античных монет городов Северного Причерноморья.
290 позиций.

Цены в гривнях, на две степени сохранности – «Fine», «VF».
На русском языке.

Цена с пересылкой по почте:
по Украине – 28,- грн.
Россия и СНГ – 230,- руб.

Добрый день, уважаемая редакция!

Я являюсь Вашим подписчиком с 2003 г.

К Вам обращаюсь впервые вот по какому вопросу. Я приобрел на рынке итальянскую медаль, изготовленную из меди (бронзы). Мне бы хотелось узнать, что это за медаль, и по какому поводу она вручалась.

С уважением

Л. В. Загоруйко (Винница)

Здравствуйте уважаемая редакция!

Пишет Вам постоянный читатель журнала.

Огромное спасибо Вам за публикацию моего объявления на страницах журнала. Благодаря этому у меня образовалась большая переписка и появилось больше коллег по увлечению.

У Вас в журнале есть рубрика вопросов и ответов. Хочу получить небольшую консультацию. Мне предложили купить один предмет с изображением А. Гитлера. Владелец утверждает, что это пробная серебряная монета, очень редкая, поэтому о ней никто ничего не знает. Но это больше похоже на настольную медаль, да еще из меди или бронзы. Живьем он этот предмет так и не показал, а только раздал компьютерную распечатку, которую Вам и высылаю. Надеюсь, что Вы сможете разобраться, что это такое.

С уважением

Луганский Л. Р.

(Шахтерск, Донецкая обл.)

При всей авторитарности Третьего рейха, монет с изображением Гитлера все же не выпускали (даже пробных). На присланном Вами изображении настольная медаль. Если Вам предложат что-либо подобное еще раз – задайте вопрос: где на этой «монете» номинал?

Максим Загреба (Киев)

Здравствуйте, уважаемый Максим Михайлович!

Спасибо за публикацию моего объявления.

Посылаю Вам диск с изображением двух вещей, хотелось бы узнать у них подробнее. Первая вещь – знак 2x2 см., по всей видимости серебро с хорошим золочением, с камнем красного цвета (второй камень утрачен), с обратной стороны следы от крепления.

Вторая вещь – «древнерусская монета», серебро. Что это – современная подделка или подражание монетам Руси того времени? Данная «монета» приобретена у людей далеких от коллекционирования пять-шесть лет тому назад. Со слов бывших хозяев она была найдена под окладом иконы.

Желаю Вам и Вашему журналу всех благ.

С уважением, Дмитрий Комаров
(Благовещенск, Амурская обл.)

Медальон. Мог носиться на цепочке, или крепиться к какому-либо изделию (портсигару).

Александр Михайлов (Киев)

Имитация под серебряник Ярослава Мудрого (на тот момент князя Новгородского). Известно множество случаев использования подобных имитаций как подвесок на иконы.

Максим Загреба (Киев)

«ПОЧЕТНАЯ МЕДАЛЬ ЗА УЧАСТИЕ В БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЯХ»

Александр Михайлов (Киев)

Подскажите, пожалуйста, что это: кокарда, пряжка или что-то другое. И представляет какую-нибудь ценность.

С уважением

Федоров Андрей, (Беларусь)

Скорее всего, это накладка на подарочный письменный прибор. Для более точного ответа необходимо знать размеры предмета, т. к. подобные накладки встречаются и на других призах-подарках. Существуют подобные накладки на знамя, но с другим креплением.

Александр Михайлов (Киев)

НУМІЗМАТИКА ФАЛЕРИСТИКА

INTERNATIONAL COIN TREND MAGAZINE

НУМІЗМАТИКА ФАЛЕРИСТИКА

INTERNATIONAL COIN TREND MAGAZINE

Журнали можна отримати поштою, надіславши поштовий переказ на адресу редакції:

Максим Загребя, А.С. 43, Київ, 02147

Пропозиція дійсна до 30 листопада 2006 р.

Наявність журналів в редакції та вартість з пересилкою рекомендованою бандероллю.			По Україні		По Росії та СНД	
			Ціна за один номер	Ціна за річний комплект	Ціна за один номер	Ціна за річний комплект
1	1998	№ - 2, 3, 4	15,0 грн	57,0 грн	140,0 руб	500,0 руб
2	1999	№ - 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
3	2000	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
4	2001	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
5	2002	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
6	2003	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
7	2004	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
8	2005	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн		500,0 руб
9	2006	№ 1, 2, 3		- - -		- - -
10	2	будь-яких номери, вказаних в п. 1-9	Знижки дійсні, тільки за умови одночасної купівлі	30,0 грн		265,0 руб
11	3	будь-яких номери, вказаних в п. 1-9		43,0 грн		380,0 руб
12	6	будь-яких номерів, вказаних в п. 1-9		85,0 грн		750,0 руб
13	10	будь-яких номерів, вказаних в п. 1-9		140,0 грн		1235,0 руб
14	20	будь-яких номерів, вказаних в п. 1-9		275,0 грн		2425,0 руб
15	1997-2001	Комплект, 20 журналів		275,0 грн		2425,0 руб
16	1997-2001	Ювілейна підшивка з 20 журналів (шкіряне опрацювання, гальванопластика)		650,0 грн		5725,0 руб
17	1997-2002	Комплект, 24 журнали		330,0 грн		2900,0 руб
18	1997-2003	Комплект, 28 журналів		385,0 грн		3390,0 руб
19	1997-2004	Комплект, 32 журнали		435,0 грн		3830,0 руб
20	1997-2005	Комплект, 36 журнали		490,0 грн		4300,0 руб

Не забудьте зазначити у поштовому переказі «Для письмового повідомлення», які саме номери журналу Ви бажаєте отримати та зворотню адресу.

Журнал також можна придбати:
в США – Dmitry Markov, «Coins & Medals», P. O. Box 950, New York, N.Y., 10272
в Ізраїлі – Сергей Сорока, irina59@012.net.il, тел. +972 55 70 50 49

Файли (230x298 мм)

Файли	№ п/п	Кількість ячеек	Розмір ячеек мм	Ціна з відправленням поштою
ДЛЯ МОНЕТ	A3	12 (3x4)	67x72	5 шт. у будь-якій комплектації – 50 грн 10 шт. у будь-якій комплектації – 95 грн 20 шт. у будь-якій комплектації – 180 грн
	A4	24 (4x6)	50x47	
	A5	35 (5x7)	40x40	
	A6	48 (6x8)	32x34	
	A7	70 (7x10)	27x27	
	A8	96 (8x12)	25x23	
	A9	117 (9x13)	20x20	
ДЛЯ БАНКНОТ	B1	1	203x294	
	B2	2	203x145	
	B3	3	203x97	
	B4	4	203x70	

Не забудьте зазначити у талоні поштового переказу порядковий номер та кількість.

ІНДЕКС 48409

E-mail: numismat@i.kiev.ua
www.numismatics.kiev.ua

FREE
VOVA 3110